

02

ÜLEVAADE
„EESTI
SPORDIPOLIITIKA
PÕHIALUSTE
AASTANI 2030”

ELLUVIIMISEST
2023. AASTAL

145
45 km

KULTUURIMINISTEERIUM

Kultuuriministeerium

Tallinn 2024

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Hetkeolukorra ülevaade.....	6
1.1. Spordi areng numbrites.....	7
1.2. Spordivaldkonna rahastamine.....	14
2. Liikumisharrastuse edendamine.....	20
2.1. Liikumisaasta 2023 kokkuvõte.....	21
2.2. Liikumisaktiivsuse edendamise tegevuskava.....	26
3. Saavutusspordi edendamine.....	30
3.1. Tulevik toob Eestisse jätkuvalt tipptasemel sporti.....	31
3.2. Dopingu kasutamise ja leviku uuring.....	34
4. Puuetega inimeste katusorganisatsioonide tegevused.....	38
4.1. Ülevaade Eesti Paralümpiakomitee tegevusest.....	39
4.2. Ülevaade Eriolümpia Eesti Ühenduse tegevusest.....	42
5. Vaade tulevikku.....	46

SISSEJUHATUS

Riigikogus 18. veebruaril 2015. a vastu võetud spordivaldkonna pikaajaline strateegiadokument „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“¹ (edaspidi „Sport 2030“) määrab kindlaks Eesti spordipoliitika visiooni, üleriigilised eesmärgid ja prioriteetsed arengusuunad. „Sport 2030“ kohaselt on sport ja liikumine kõikide demograafiliste ja sotsiaalsete sihtgruppide tegevuse tervistava, hariva, meelelahutusliku ning sotsiaalse toimega osa, mis mitmekesistab kultuuri ja noorsootööd ning panustab lõimumisse, tööhõivesse ja majandustegevusse.

Tulevikuvaates vastab eestimaalaste vaimne ja kehaline tasakaal ning heaolu aastal 2030 Põhjamaade tasemele ning Eestis on olemas kehalist aktiivsust soodustav elukeskkond koos kaasnevate teenustega, mis toetavad inimeste tervena elatud eluiga, eneseteostust ja majanduskasvu. Dokumendis „Sport 2030“ on sõnastatud üleriigiline eesmärk, mille kohaselt on liikumisel ja spordil oluline ning kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, elukeskkonna rikkuse loomisel ja Eesti riigi hea maine kujundamisel.

Üldeesmärgi saavutamine on kavandatud nelja esmatähtsa arengusuuna abil:

- 1) valdav osa elanikest liigub ja spordib;
- 2) liikumine ja sport on tugeva organisatsiooniga oluline majandusharu ning tööandja;
- 3) liikumine ja sport on vaimsuse, sidususe ja positiivsete väärtushinnangute kandja;
- 4) Eesti on rahvusvahelisel tasemel tulemuslikult ja väärikalt esindatud.

Oluline osa dokumendis „Sport 2030“ kokku lepitud põhimõtetest eeldab järjepidevat ja kavandatud tegevust, kusjuures tulemusi ei

ole võimalik mõõta iga kalendriaasta kaupa. Siinses ülevaates on toodud välja eelkõige need uued tegevused, mille riik ja spordiorganisatsioonid viisid ellu ajavahemikul 01.01.2023–31.12.2023 või milles toimus varasemaga võrreldes oluline areng.

„Sport 2030“ kohaselt esitab Vabariigi Valitsus alates 2016. aastast igal aastal Riigikogule ülevaate strateegia elluviimisest. Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on sport Kultuuriministeeriumi valitsemisalas, mistõttu koostab ülevaate Kultuuriministeerium. Kuna „Sport 2030“ on valdkondade ülene dokument, on ka see aruanne valminud koostöös teiste ministeeriumide ja paljude spordivaldkonda kuuluvate organisatsioonidega.

Lõppenud aasta oli liikumisaasta. Sel põhjusel on ka käesoleva aruande üheks põhi- teemaks liikumisaasta jooksul ellu viidud tegevused ja algatused. Liikumisaasta eesmärk oli suurendada regulaarse liikumisharrastusega tegelejate arvu Eestis. On selge, et ühe aasta või ühekordse kampaaniaga ei ole võimalik maailma muuta. Sel põhjusel olid liikumisaastal tulipunktis tegevused ja algatused, mis oleksid jätkusuutlikud ka järgmistele aastatele mõeldes.

Liikumisaastalt võttis teatepulga üle kultuuri- rikkuse aasta, kuid fookus kehalisele aktiivsusele ei tohi kaduda. Liikumisharrastuse edendamisel on märksõnaks koostöö, seda nii kogukondade, kohalike omavalitsuste kui ka riigi tasandil. 2023. aastal leppisid Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium kokku liikumisharrastuse tegevuskava aastateks 2023-2026, mille kohta antakse pikem ülevaade ka käesolevas aruandes.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002>

Meie spordikorraldajad on näidanud, et suudavad korraldada maailma tipptasemel sündmusi, samuti on rahvusvahelised katusorganisatsioonid hinnanud kõrgelt meie uuendusmeelsust ja professionaalsust. Eelmiselgi aastal said Eesti elanikud nautida mitmeid kõrgetasemelisi spordivõistlusi, näiteks autoralli maailmameistrivõistluste etappi Rally Estonia ja naiste võrkpalli Euroopa meistrivõistluste alagrupiturniiri; harrastussportlastel aga oli võimalus osaleda Tallinna Maratonil, Tartu Maratonil ja Tallinna Ironmani erinevatel distantsidel.

2023. aastal tegi Vabariigi Valitsus märgilise otsuse eraldada Eestis toimuvate kõrgetasemeliste ja suure turunduspotentsiaaliga võistluste korraldamiseks alates 2024. aastast 3 miljonit eurot aastas. Lisaks kodus võistlemise eelisele ja spordiala populariseerimisele on rahvusvahelistel spordivõistlustel ka märkimisväärne majanduslik ja ühiskondlik mõju. Rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetusmeetmetest ja võistluste mõjust on pikemalt kirjutatud saavutussporti käsitlevas peatükis.

Kultuuriministeeriumi tellimusel valminud uuring kaardistas Eesti tippportlaste, treenerite ja tugipersonali kokkupuuted keelatud ainete ja meetoditega ning nendega seotud teadmised ja hoiakud. Tulemused näitasid, et laialdast dopingukasutamist Eestis eelduste kohaselt ei toimu, kuid peaks jätkama järjepidevalt antidopingu alase koolitusega. Uuringutulemustega on võimalik tutvuda põhjalikumalt saavutussporti käsitlevas peatükis.

Aruandes antakse ülevaade ka Eesti Paralümpiakomitee ja Eriolümpia Eesti Ühenduse tegevustest saavutusspordi ning liikumisharrastuse edendamisel. Mõlemat organisatsiooni toetatakse alates 2019. aastast Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarvest.

2023. aastal tähistas spordivaldkonna katusorganisatsioon Eesti Olümpiakomitee 100. juubelit. Täname ja tunnustame kõiki inimesi, kes on aastate jooksul Eesti Olümpiakomitee arengusse oma panuse andnud.

Lähiaastatel tuleb jätkuvalt pöörata tähelepanu treenerite töö väärtustamisele, liikumisharrastuse ja saavutusspordi edendamisele ning spordi ja spordiobjektide toetusmehhanismide korrastamisele. Ülevaate järgmiste aastate ülesannetest annab aruande viimane peatükk.

Aruanne koosneb viiest osast: esimeses osas kirjeldatakse spordivaldkonna hetkeolukorda ja olulisi statistilisi näitajaid, teises osas liikumisharrastuse edendamist, kolmandas saavutusspordi arendamist, neljandas puuetega inimeste katusorganisatsioonide tegevust ning viimases osas keskendutakse olulistele tegevustele järgmistel aastatel.

Ülevaatega koos on toodud lisa, mis hõlmab järjepidevaid tegevusi, mida on „Sport 2030“ eesmärkide täitmiseks ellu viidud.

Aruande elektrooniline versioon koos lisaga on leitav veebis:

<https://www.spordiregister.ee/aruanne/>

1. HETKE- OLUKORRA ÜLEVAADE

Eestis on sport detsentraliseeritud ja põhineb omaalgatuslike vabatahtlike spordiühenduste tegevusel. Riigi ja kohalike omavalitsuste ülesanne on spordi harrastamiseks tingimuste ja eelduste loomine ning spordiorganisatsioonide roll on inimeste ühendamine, treeningute, võistluste, koolituste ja muu sisulise sporditegevusega seonduva korraldamine ühisest huvist ja ühistest eesmärkidest lähtuvalt.

Eesti spordi põhinäitajad 2023 (muutus 2022. aastaga)

Allikas: www.spordiregister.ee

+134

4043
spordiobjekti

+6

492
spordikooli

225 848
organiseeritud
harrastajat

+32 574

+9105

122 567
noort harrastajat

6908
treeneri
töökohta

+251

2926
spordi-
organisatsiooni

+27

4200
treenerikutset

+194

272
medalit
rahvusvahelistelt
tiitlivõistlustelt

-54

1.1. SPORDI ARENG NUMBRITES

Harrastajaskond kasvas hüppeliselt teenuse kasutajate arvelt

Spordiorganisatsioonide ja -koolidega seotud harrastajate arv tõusis hüppeliselt ja ületas esmakordselt 200 000 piiri, küündides aasta lõpuks 225 848 harrastajani. Võrreldes eelmise aastaga suurenes harrastajate arv 32 574 võrra ehk 17%. Peaaegu kolmveerand harrastajaskonna kasvumäärast tuli täiskasvanute arvelt – mehi lisandus 8492 ja naisi 14 977. Samas oli noorte (5-19-aastaste) juurdekasv 9105.

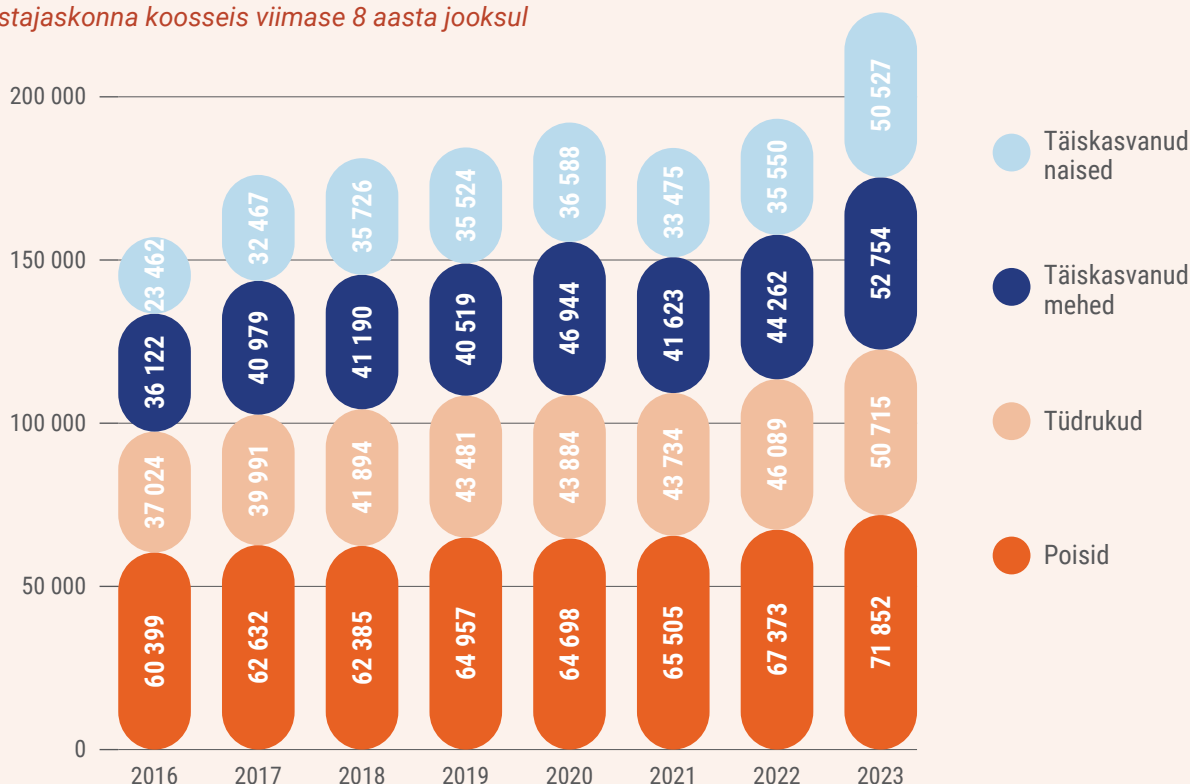
Selline areng on muutmas ka harrastajate koosseisu. Kui kaheksa aastaga on harrastajaskond kasvanud ligi 70 000 võrra, siis poisse on lisandunud vaid veidi üle 10 000; samas on täiskasvanud naiste arv enam kui kahekordistunud.

Peamiselt on see tõus tulnud nende arvelt,

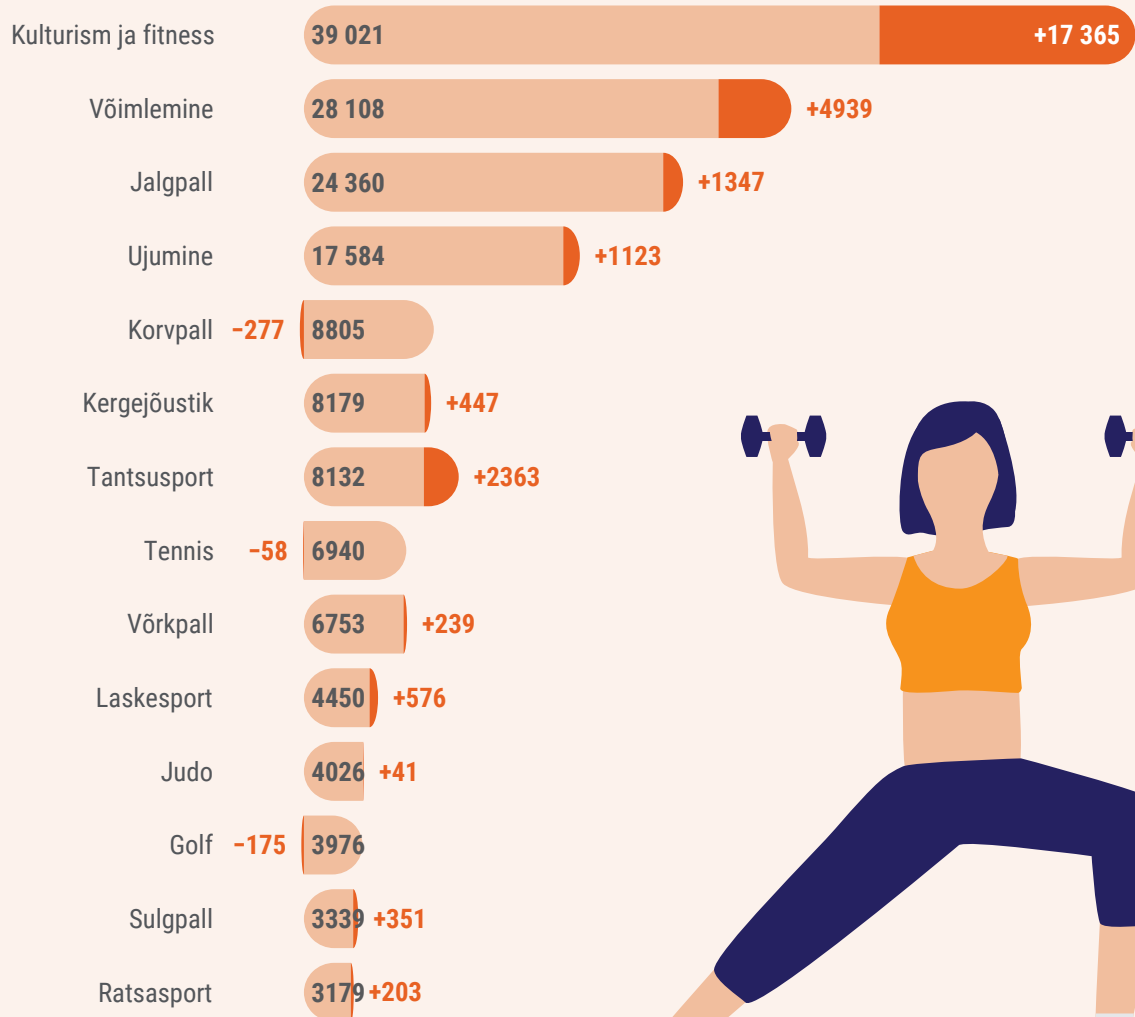
kes harrastavad sporti iseseisvat sportimist võimaldava lepingu alusel - nad saavad osaleda rühmatreeningus, kasutada personaaltreeneri teenust või spordiklubi ruume või seadmeid. Teenuse kasutajate arv suurenes aastaga 60%, kerkides 57 886 harrastajani, mis moodustab veerandi harrastajate koguarvust. Spordialadest domineerisid kultuurism ja fitness ning võimlemine – nende kahe ala harrastajad moodustavad 30% kõigist harrastajatest. Samas kasvatasid klientide arvu vaid pooled jõusaali- ja rühmatreeningute pakkujatest.

Traditsiooniliste treeningrühmade liikmete või individuaalplaani alusel sportijate arv suurenes 10 704 võrra ehk 7%. Hästi läks tantsuspordil ja jalgpallil, mis said juurde üle tuhande harrastaja. Kahe aasta võrdlustabeli lõpus olid aga korvpall ja suusaspord, kus harrastajate kadu oli kolmekohaline.

Harrastajaskonna koosseis viimase 8 aasta jooksul

Populaarsemad spordialad kogu harrastajakonna arvu järgi ja muutus viimase aasta jooksul

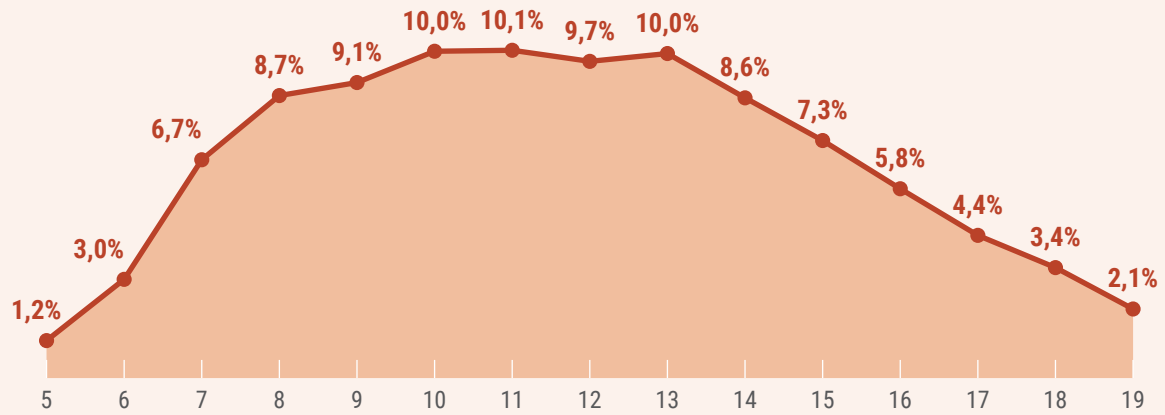

Noored harrastajad: vanuseline koosseis sõltub spordialast

Noorte harrastajate vanuselist koosseisu saame vaadelda treenerite tööjõukulude toetuse andmestiku põhjal, mis katab ligi 40% 5-19-aastaste noorte spordiharrastusest. Jooniselt on näha, et enim harrastajaid on vanuses 10-11 eluaastat ning organiseeritud treeningtegevusest hakatakse loobuma pärast 13. eluaastat. Kuue enim harrastatud ala hulgas on selliseid (näiteks korvpall ja kergejõustik), mille vanuseline struktuur ühtib üldjoontes harrastajakonna üldmudeliga, samas on ka selgeid kõrvalekaldeid. Enne

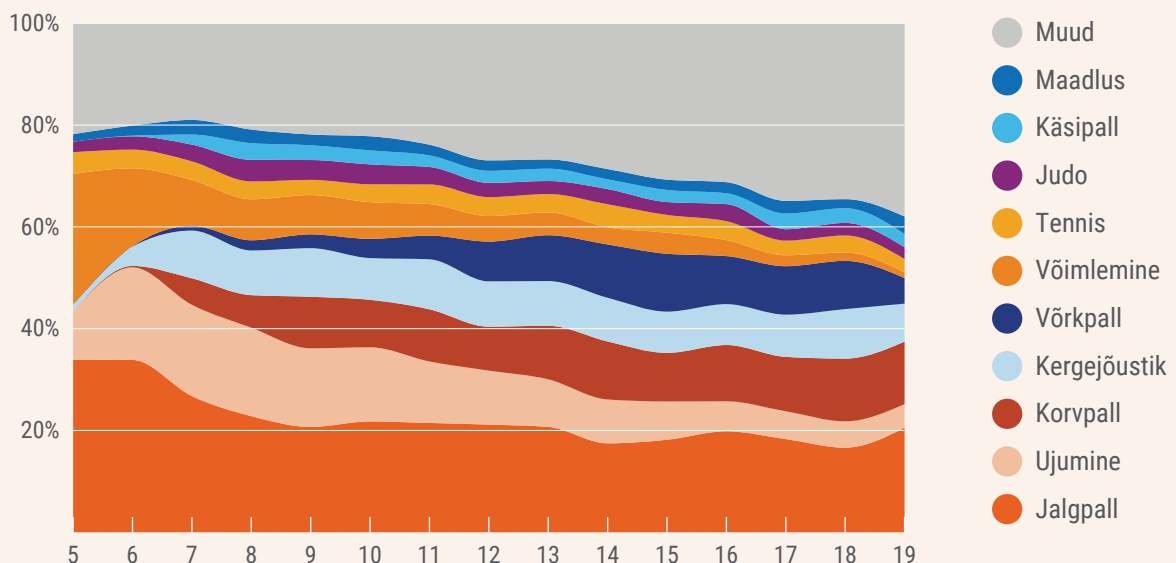
kooliikka jõudmist tulevad lapsed treeningutele peamiselt jalgpallis, ujumises ja võimlemises. Kui kahel viimasel spordialal on varajane spetsialiseerumine toimunud aastakümneid, siis jalgpall on 5-6-aastaste hulgas kerkinud populaarseimaks alles viimase kümne aasta jooksul. Vastandina torkab silma võrkpall, mille treeningutele jõuavad lapsed pärast 11. eluaastat, kuid püsivad treeningutel ka kauem.

Noorte harrastajaskonna vanuseline koosseis, protsentuaalne osakaal

Selleks et näha, millised on populaarsemad spordialad erinevas vanuses, võib vaadelda sama andmestikku vanuste kaupa. Selgelt on kõige populaarsem vähemalt 5. kutsetaseme treenerite käe all harjutavate laste seas jalgpall, kuid see on ülekaalus vaid lasteaiaas. Joonis annab ülevaate kümne populaarsema spordiala harrastajate vanuselisest jagunemisest.

Spordialade vaheline jagunemine vanuste kaupa, osakaaluna

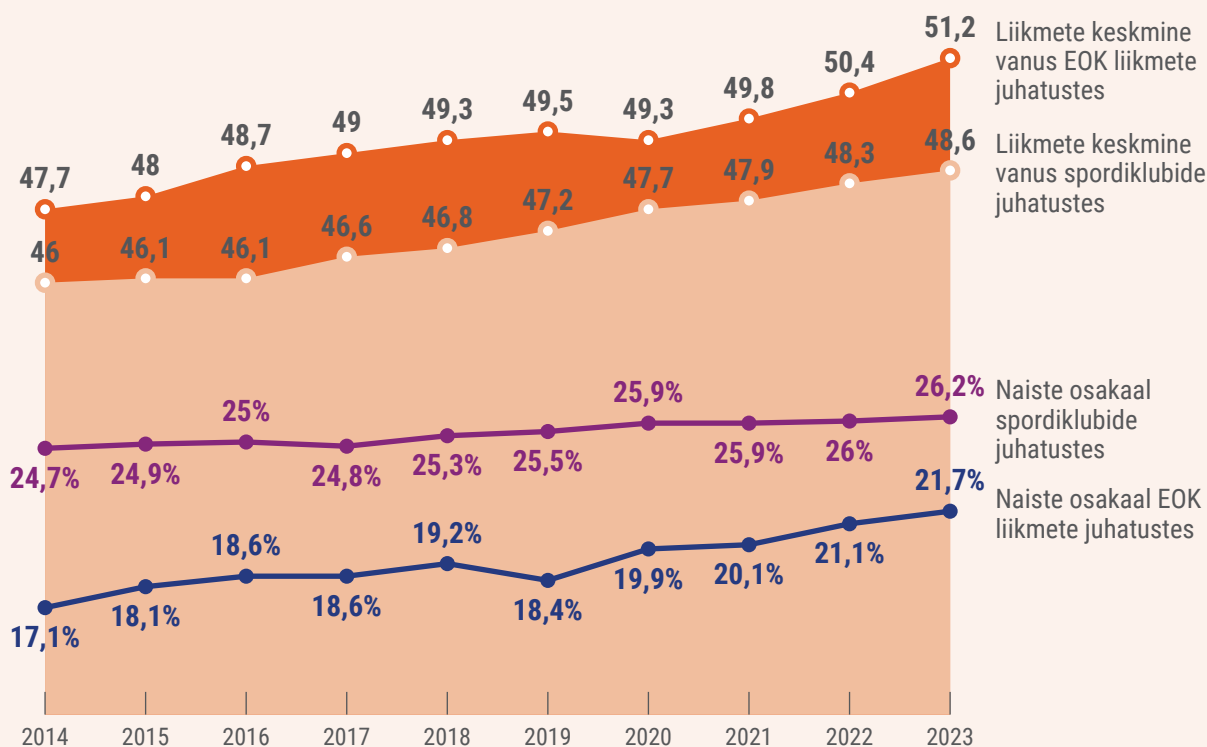

Spordiorganisatsioonid: otsustajate vanus tõuseb

Eesti spordiregistris oli 31.12.2023 seisuga 2926 spordiorganisatsiooni, millest tegutsevaid organisatsioone oli 2641 (90%). Aktiivse spordiharrastusega tegelevaid organisatsioone oli 2014 (69%), ülejäänud tegutsevate organisatsioonide tähelepanu oli suunatud spordiürituste korraldamisele või sporditegevuse toetamisele. Aasta jooksul lisandus 161 ja arhiveeriti 134 spordiorganisatsiooni. Spordiorganisatsioonide töötajaskonna (juhid, treenerid ja muud töötajad) üldarv kasvas 400 töötaja võrra, nii et kokku on 11 269 töötajat. Spordiorganisatsioonide haldussuutlikkus paraneb iga aastaga – 2023. aastal esitas Eesti spordiregistrile andmed rekordilised 92% kõigist organisatsioonidest, seejuures 90% neist esitasid andmed õigeaegselt 31. oktoobriks.

Viimase 10 aasta jooksul on märgata vanuse tõusu spordiorganisatsioonide otsustajate seas. Spordiklubide juhatuse liikmete keskmine vanus oli 2014. aastal 46 aastat, mis on 10 aasta jooksul kerkinud 2,6 aasta võrra, seejuures on tõus olnud pidev. Veelgi enam (3,5 aasta võrra) on tõusnud EOK liikmete ehk katusorganisatsioonide juhatuse liikmete vanus, mis on kerkinud 51,2 aastani. Silma paistavad siin maakondlikud spordiliidud, kus eelmise aasta lõpu seisuga oli juhatuse liikmete keskmine vanus 54,6 aastat. Positiivse tendentsina võib välja tuua naiste osakaalu tõusu juhtkondades, mis on 10 aastaga kasvanud spordiklubides 1,5 protsendipunkti võrra ja katusorganisatsioonides 4,6 protsendipunkti võrra. Siiski on klubide juhatustes naisi vaid veerand ja spordiliitude juhatustes viiendik.

Juhatuste liikmete keskmine vanus ning naiste osakaal juhatustes nii katusorganisatsioonides (EOK liikmed) kui ka spordiklubides

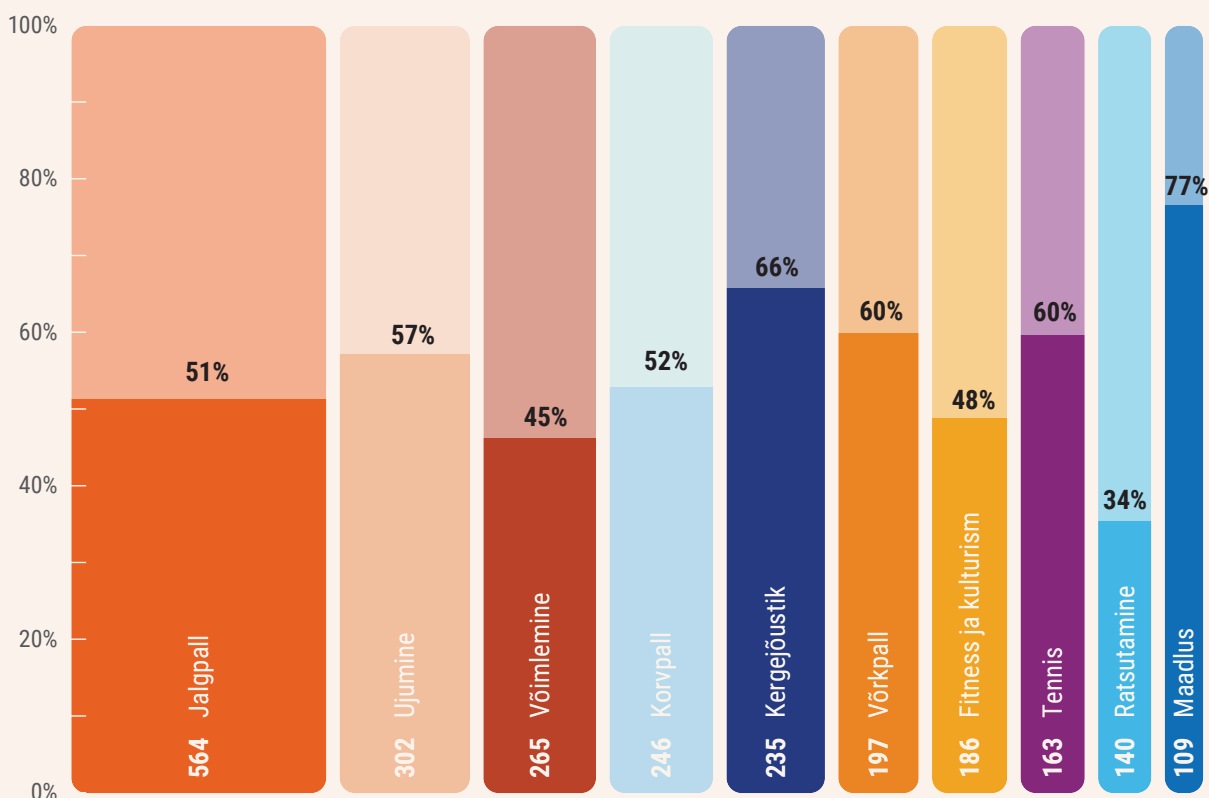
Treenerid: 56% treeneritest on seljataga edukas sportlaskarjäär

2023. aasta lõpu seisuga oli kehtivate treenerikutsete arv rekordiliselt kõrge – 4200. Aasta jooksul omistati 1143 kutset, kõigist taotlejatest 340 olid sellised, kellel varem treenerikutse puudus. Kutse omajatest 56% olid meessoost ja 44% naissoost.

Viimase viie aasta jooksul on treenerikutsete arv tõusnud 841 kutse võrra ehk koguni 25%. Treenerikutse maine tõusule aitavad oluliselt kaasa treenerite toetused, eelkõige üleriigilisel, aga ka kohaliku omavalitsuse tasandil, regulaarsed treenerikoolitused ning kutse taotlemise protsessi pidev täiustamine.

Rohkem kui pooltel (56%) treenerikutse omajatest on selja taga ka arvestatav karjäär sportlasena. Seejuures on 19% treeneritest jõudnud täiskasvanuna ka rahvusvahelistele tiitlivõistlustele ja 27% on saavutanud põhiklassis Eesti meistrivõistluste medali. Noorteklassides Eesti koondisesse või Eesti meistrivõistluste medalile jõudnud on veel 10%. Pärast 2018. aastat alanud kutse omandamise äkilise tõusu käigus ei ole sportlaskarjääri osatähtsus märkimisväärselt tõusnud ja on kerkinud vaid ühe protsendipunkti võrra.

Top-10 spordialad treenerikutsete arvult ja eduka sportlaskarjääri osakaal

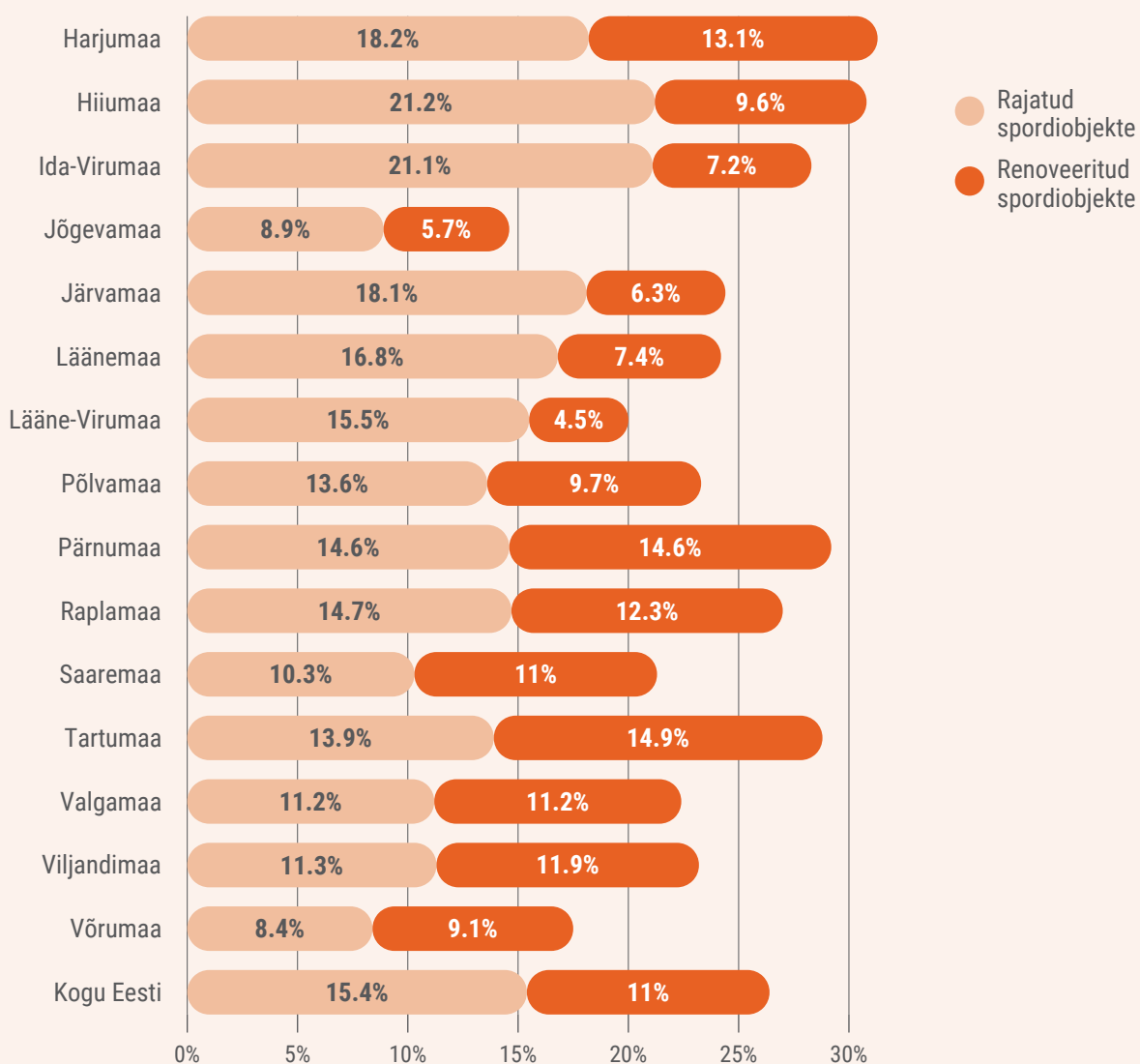

Kolmveerand spordiobjektidest on vanemad kui viis aastat

Spordiregistrisse on kantud 4043 spordiobjekti ja 6788 sportimispaiga andmed. Viimasel aastal kanti registrisse 248 uut spordiobjekti ja arhiveeriti 114 spordiobjekti. Pesemisvõimalusi pakuti 41% objektidest ja puuetega inimestele mõeldud taristu moodustas 14% spordiobjektidest. Väga heas tehnilises seisukorras oli 42%, heas 35%, rahuldavas 20% ja mitterahuldavas 3% kõigist paikadest.

Viimase viie aasta jooksul on kasutusele võetud 15% objektidest ja renoveeritud 11% objektidest, seega on pärast 2018. aastat kas rajatud või osaliselt uuendatud 26% kõigist objektidest. Maakondade lõikes on erinevused siiski rohkem kui kahekordsed. Kui Harjumaal ja Hiiumaal on uuendamisega seotud üle 30% objektidest, siis Jõgevamaal alla 15%. Rohkem kui sajandi vastu pidanud spordiobjekte on registris 21 ja neist vanim, 1904. aastal rajatud Toome tenniseväljakud Tartus, renoveeriti möödunud aastal.

Viimase 5 aasta jooksul rajatud või renoveeritud spordiobjektide osakaal maakondade kaupa

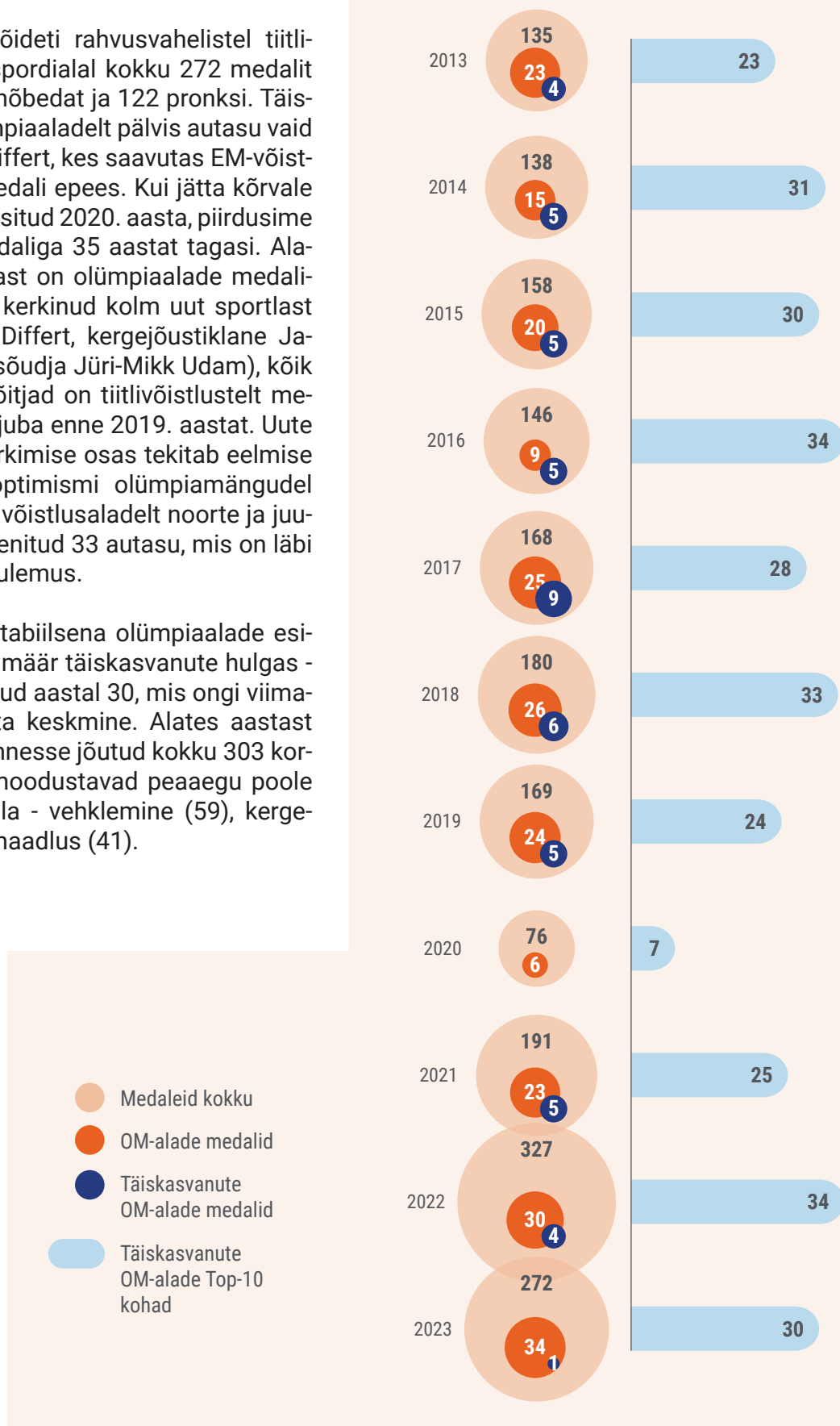

Saavutussport: olümpiaaladelt vaid üks täiskasvanute medal

2023. aastal võideti rahvusvahelistel tiitlivõistlustel 38 spordialal kokku 272 medalit – 69 kulda, 81 hõbedat ja 122 pronksi. Täiskasvanute olümpiaaladelt pälvis autasu vaid vehkleja Nelli Differt, kes saavutas EM-võistlustel pronksmedali epees. Kui jätta kõrvale pandeemiast räsitud 2020. aasta, piirdusime viimati ühe medaliga 35 aastat tagasi. Alates 2019. aastast on olümpiaalade medalioomanike hulka kerkinud kolm uut sportlast (vehkleja Nelli Differt, kergejõustiklane Janek Õiglane ja sõudja Jüri-Mikk Udam), kõik teised medalivõitjad on tiitlivõistlustelt medali võitnud ka juba enne 2019. aastat. Uute tegijate esilekerkimise osas tekitab eelmise aasta põhjal optimismi olümpiamängudel kavas olevatelt võistlusaladelt noorte ja juunioride poolt teenitud 33 autasu, mis on läbi aegade parim tulemus.

Samuti püsib stabiilsena olümpiaalade esikümnekohtade määr täiskasvanute hulgas - see oli möödunud aastal 30, mis ongi viimase kümne aasta keskmine. Alates aastast 2013 on esikümnesse jõutud kokku 303 korral, seejuures moodustavad peaaegu poole saagist kolm ala - vehklemine (59), kergejõustik (42) ja maadlus (41).

Saavutusspordi põhinäitajad alates aastast 2013

1.2. SPORDIVALDKONNA RAHASTAMINE

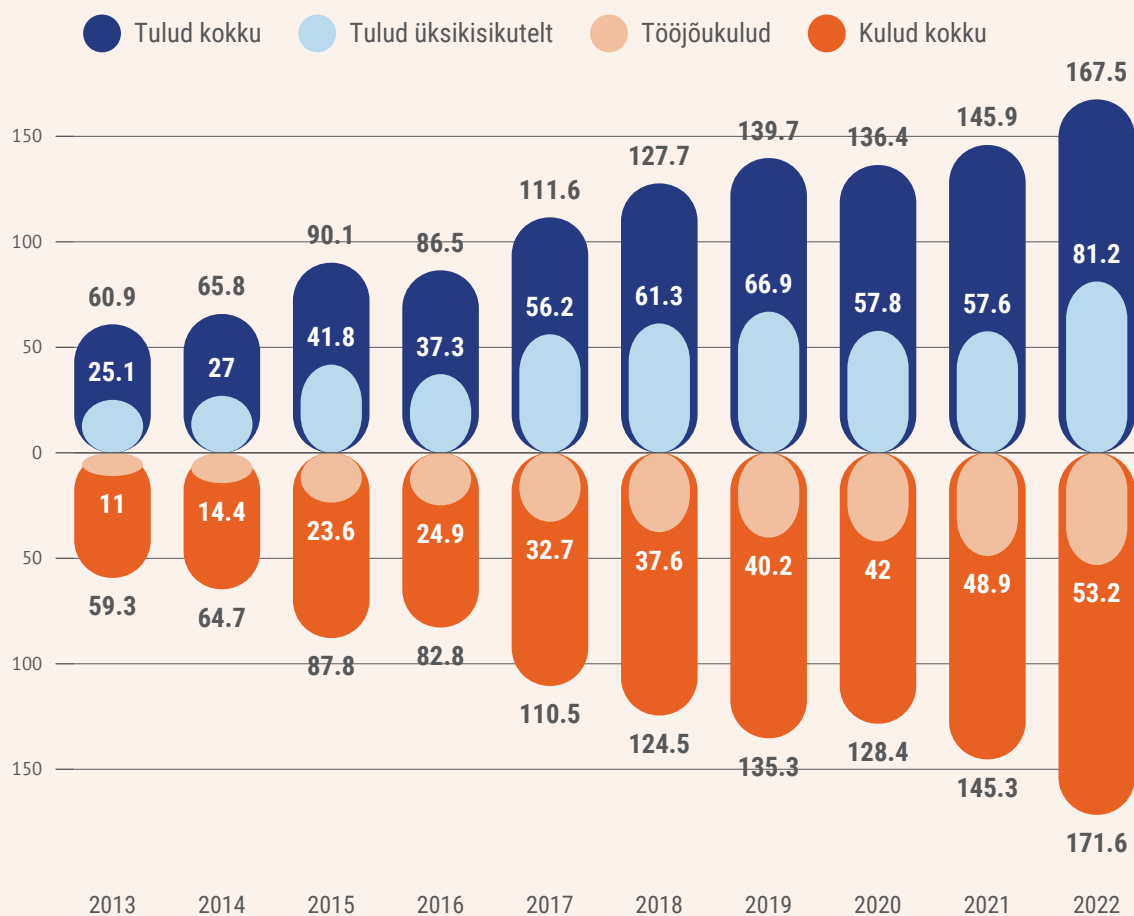
Spordiklubide tulubaas laienes 15%

Spordiklubide tulud olid 2022. aastal² 167,5 miljonit eurot ja kulud 171,6 miljonit eurot. Tegemist oli mitmes mõttes erakordse aastaga. Esiteks suurenes tulubaas aastaga hüppeliselt - 21,5 miljoni euro võrra (15%). Võrreldes 2016. aastaga ehk kuue aasta jooksul on tulude maht peaaegu kahekordistunud. Teiseks oli tulude kasvu taga üksikisikute panus - klubide liikmed ja teenuste kasutajad töid spordiklubidele 81,2 miljonit eurot. See on võrreldes eelmise aastaga 23,5 miljoni euro võrra ehk üle 40% rohkem. Toetusmeetmete kaudu saadud summad hoopis vähenesid

7,6 miljoni võrra. Nii taastus COVID-19 aastate eelne tulubaasi struktuur, kus üksikisikute panus on veidi alla poole. Kolmandaks tasub märkimist, et esmakordselt viimase 10 aasta jooksul olid kulud suuremad kui tulud.

Spordiklubide suuremat kulutamist selgitab asjaolu, et kahel varasemal, pandeemiast mõjutatud ja piiratud tegevusega, aastal oli tekkinud arvestatav finantspuhver, mis nüüd rakendust leidis. Seejuures suunati vahendid peamiselt tegevuskulude katteks, mis suurenesid veerandi võrra; tööjõukulud kasvasid viimase aasta jooksul vaid 9%.

Spordiklubide tulud ja kulud miljonites eurodes aastatel 2013-2022

2 2023. aasta andmed selguvad 2024. aasta suvel

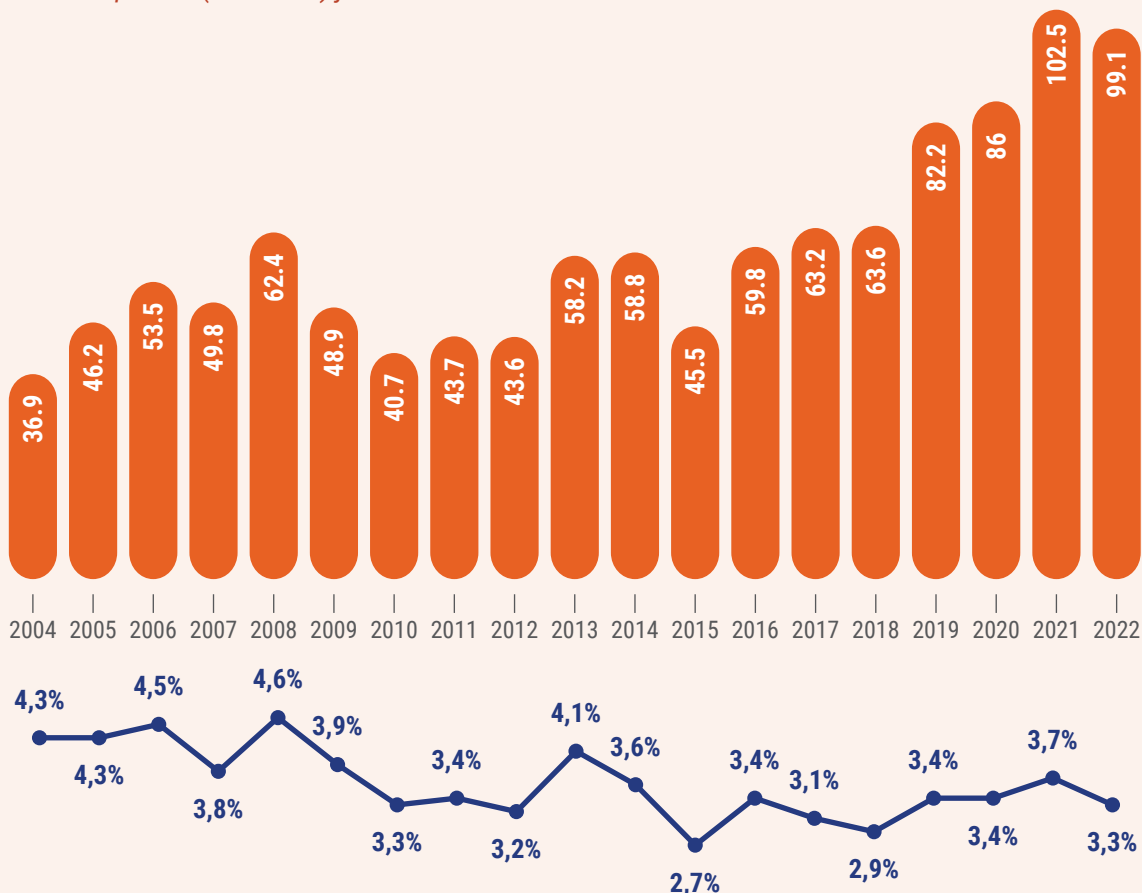
Kohalike omavalitsuste toetuse pidev kasv peatus

Kohalikud omavalitsused eraldasid 2022. aastal³ spordile 99 miljonit eurot ning seega vähenes aasta varem esmakordselt kolmekohaliseks kerkinud toetuste maht 3 miljoni võrra. Sellega lõppes ka kuus aastat püsinud suundumus, mille ajal kohalike omavalitsuste eraldised spordile võrreldes varasema aastaga pidevalt tõusid. Kaheksas maakonnas toetused võrreldes eelmise aastaga siiski suurenesid. Mahu kasvus tõusid esile Pärnu linn ja Valga vald. Hiiumaa eraldas toetusi kohalikule spordivaldkonnale 7 miljoni euro võrra vähem, sest suured spordirajatised olid valmis saanud.

Kuna kogu eelarve maht jätkas tõusu, langes spordi osakaal kulumest 3,3 protsendini. Nii madalal oli näit viimati 2018. aastal. *Per capita* panustati sporti 72,59 eurot, kusjuures 18 omavalitsust ületasid selle näitajaga 100 euro piiri. Suurimad panustajad olid Loksa linn (653 eurot inimese kohta) ja Haljala vald (522 eurot inimese kohta), kes panustasid sporti rohkem kui kümnendiku eelarvest.

Investeeringud vähenesid 10 miljoni euro võrra ja hõlmasid 27% rahalise panuse kogumahust. Samas kulus taristu ülalpidamisele 7 miljonit rohkem kui aasta varem, mis kergitas halduskulude osakaalu taas pea pooleni (47%) rahalise panuse kogumahust. Ka toetustele leiti raha 0,6 miljoni võrra vähem kui 2021. aastal ning tegevus- ja projektitoetused moodustasid spordile tehtud eraldistest veerandi.

KOV eraldised spordile (mln eurot) ja osakaal eelarvest

3 2023. aasta andmed selguvad 2024. aasta suvel

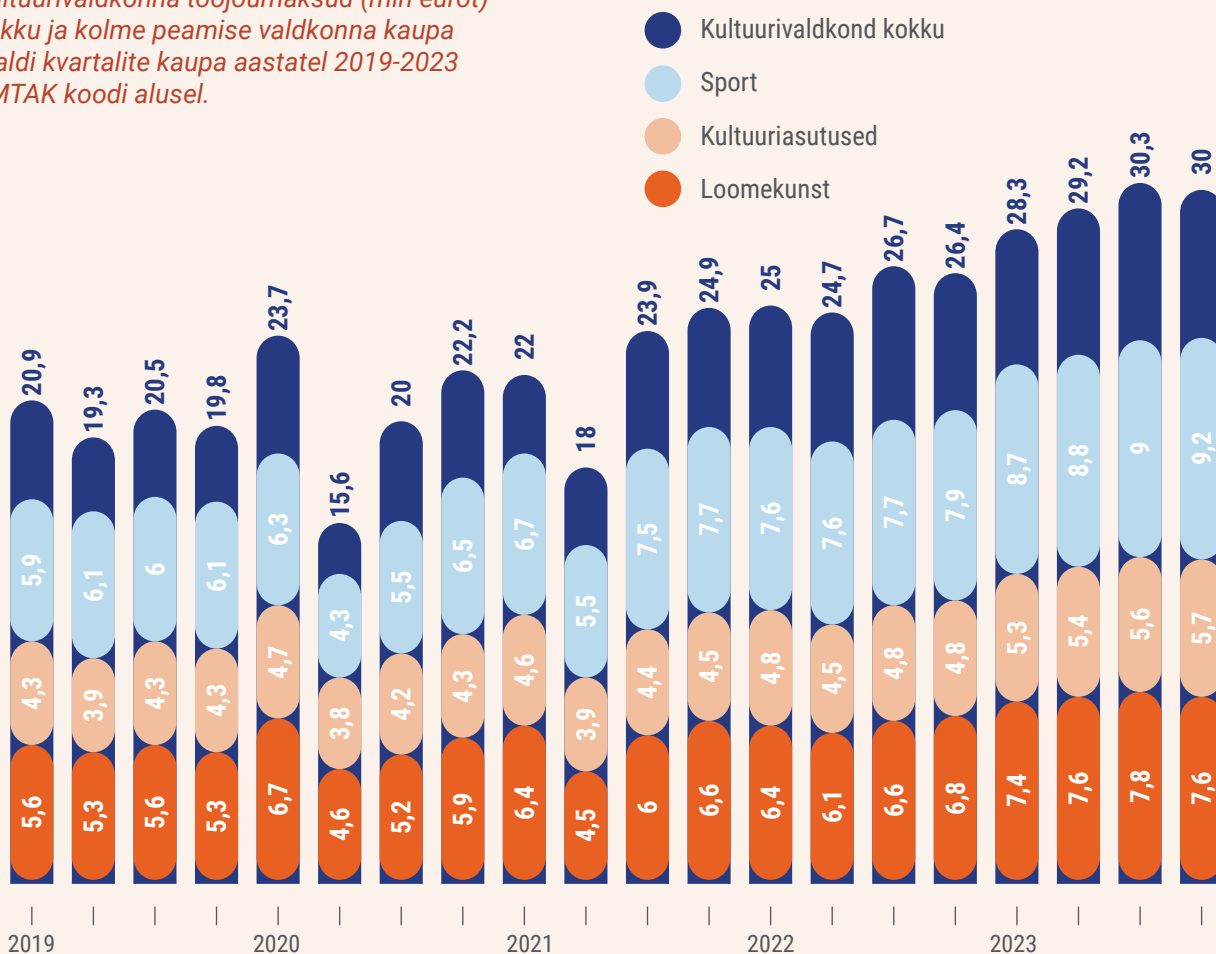
Sport on kultuurivaldkonna suurim maksumaksja

Sporditegevusega seotud organisatsioonid maksid 2023. aastal riiklikke makse 41,8 ja töjõumakse 35,7 miljonit eurot, olles sellega jätkuvalt suurima osakaaluga kultuurivaldkond. Aasta jooksul kasvas riiklike maksete laekumine 5,4 miljonit eurot (15%) ja töjõumaksude tasumine 4,9 miljonit eurot (16%).

Kui võrrelda spordi jaoks läbi aegade edukaimaks osutunud 2023. aasta IV kvartalit 2019. aasta sama perioodiga, siis nelja aasta jooksul on spordivaldkonna töjõumaksude summa kasvanud 51%, samal ajal on üleriigiline tõus olnud 40%.

Suurim maksumaksja spordis on My Fitness AS, mis maksab riiklikke makse 2,54 miljonit eurot. Eesti Jalgpalli Liidu poolt makstud töjõumaksud 1,95 miljonit on suurim näitaja spordis, olles summaarselt seitsmendal kohal kogu kultuurivaldkonnas.

Kultuurivaldkonna töjõumaksud (mln eurot) kokku ja kolme peamise valdkonna kaupa eraldi kvartalite kaupa aastatel 2019-2023 EMTAK koodi alusel.

Kultuuriministeeriumi toetused spordile

Kultuuriministeerium eraldas 2023. aasta eelarvest spordivaldkonnale kokku 51 miljonit eurot, millest 42 miljonit eurot eraldati spordiorganisatsioonidele tegevus- ja projektitoetusteks ning 9 miljonit eurot investeeringuteks spordiobjektidesse. Mitte kunagi varem ei ole Kultuuriministeeriumi eelarvest spordiorganisatsioonidele nii palju tegevus- ja projektitoetusi ühel aastal eraldatud.

Suurimad tegevustoetuse saajad 2023. aastal olid järgmised (eurodes):

- Eesti Olümpiakomitee – 1 907 356
- Eesti Paralümpiakomitee – 905 220
- SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus – 805 032
- Spordikoolituse ja Teabe SA – 530 526
- Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA – 304 403

	2020	2021	2022	2023
Spordialaliidud ja EOK	12,6	13,1	12,9	14,1
Treenerite tööjõukulu toetus	7,3	7,8	7,8	12,2
Rahvusvaheliste võistluste korraldamine	3,9	6,1	6,4	5,5
Jõulumäe ja Tehvandi tegevustoetused	1,6	1,7	1,7	2,1
Riigikogu otsetoetused	0,7	1,1	0,5	0,7
Liikumisharrastuse organisatsioonid	1,0	1,0	2,1	2,4
Puuetega inimeste organisatsioonid	1,0	1,0	1,0	1,1
Audentese Spordigümnaasiumi riiklik tellimus			2,4	2,4
Muud toetused (sh SA-de tegevustoetused)	1,2	1,4	1,5	1,9

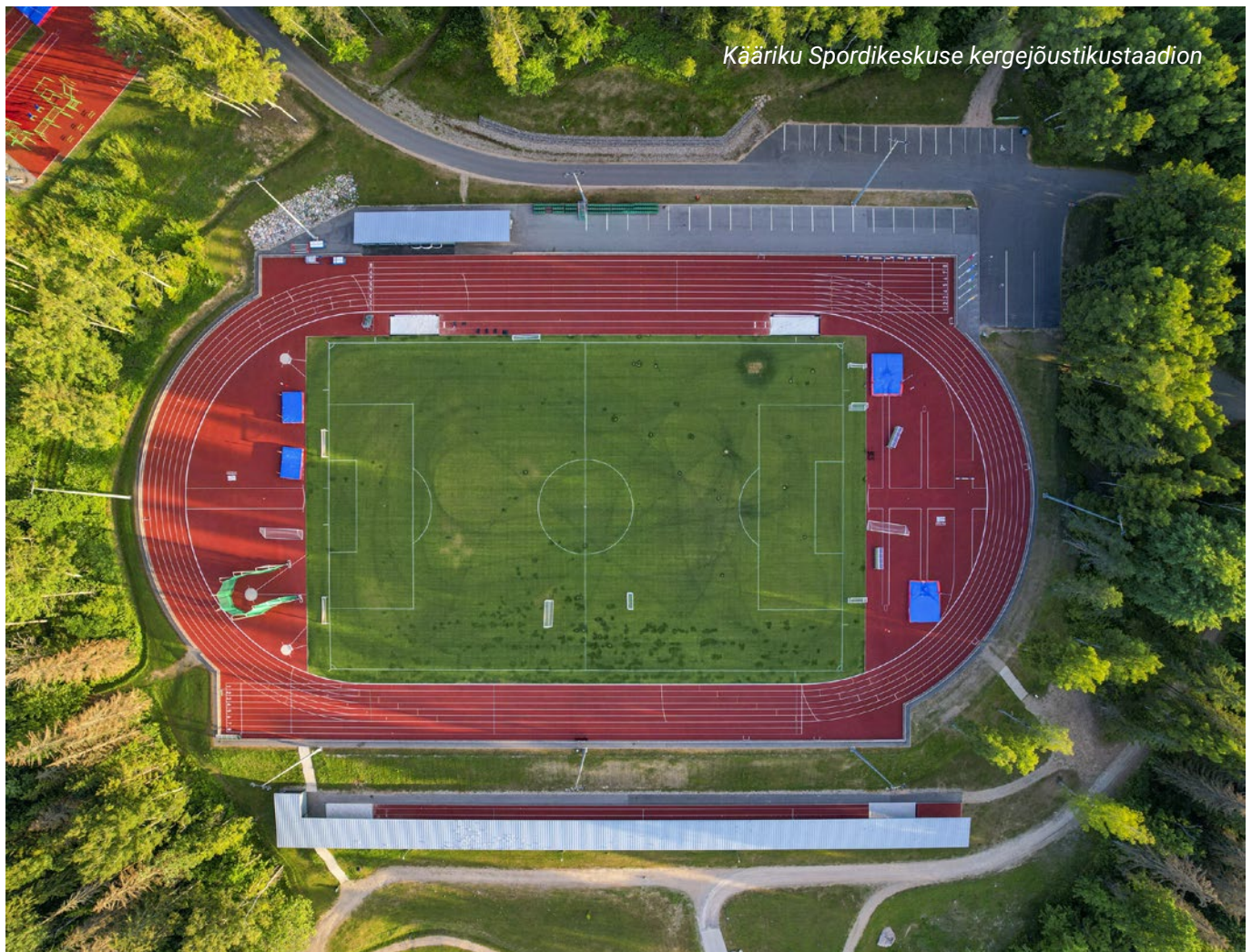
Kultuuriministeeriumi spordivaldkonna tegevus- ja projektitoetused aastatel 2020-2023

Investeeringutoetustest suurema osa moodustasid regionaalsete tervisespordikeskuste ja multifunktsionaalsete jalgpallihallide arendamine. Kohalike omavalitsuste spor-

diobjektidesse on riik investeerinud aastate lõikes erinevalt, olenevalt riigieelarve võimalustest.

	2020	2021	2022	2023
Multifunktsionaalsed jalgpallihallid	6,0	6,0	6,0	2,0
Kääriku Spordikeskus	4,6	3,4	1,6	0,0
Kohalike omavalitsuste investeeringud	0,0	5,5	1,0	0,3
Regionaalsed tervisespordikeskused	0,7	0,7	0,7	3,7
Tehvandi ja Jõulumäe SA investeeringud (välja arvatud Kääriku Spordikeskus)	1,8	1,4	2,5	3,0

Kultuuriministeriumi spordivaldkonna investeeringutoetused aastatel 2020-2023

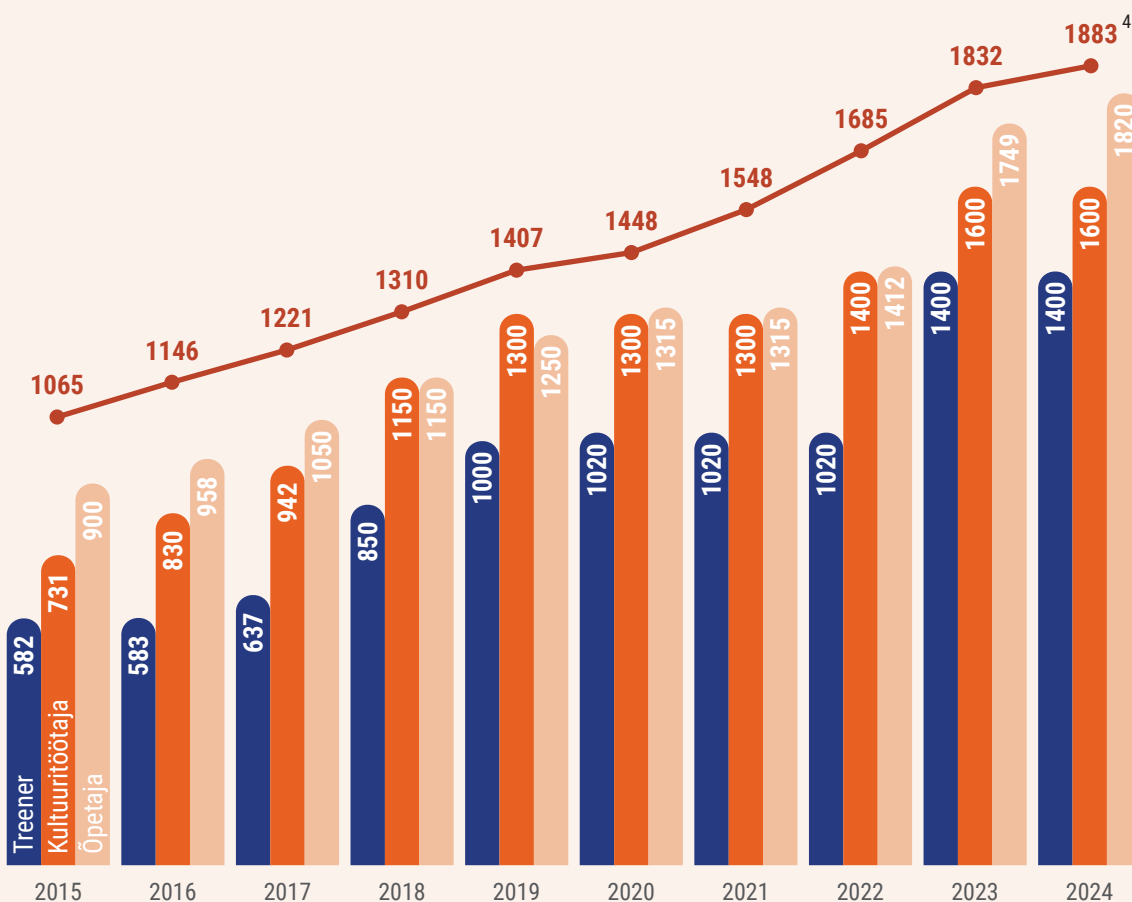

Kultuuriministeeriumi spordivaldkonna toetustest üks suuremaid on treenerite tööjõukulu toetus. 2023. aastal tõusis taotlusvooru maht 7,8 miljonilt eurolt 12,2 miljoni euroni ja selle tulemusena noortega töötavate treenerite alampalk 400 euro võrra jõudes 1400 euroni. Taotlusvooru maht ning laste ja noortega täiskoormusega töötava treeneri miinimumpalk on küll alates 2015. aastast tõusnud, kuid on võrreldes teiste sihtrühmadega ja Eesti keskmisega madalam.

Treenerite tööjõukulu toetusmeede on oluline vahend, et tagada Eesti lastele ja noortele ligipääs kvaliteetsele huviharidusele ja -tegevusele, mida juhendavad motiveeritud treenerid. Toetussüsteem on motiveerinud tree-

nereid koolitusi läbima ja kutsetunnistusi taotlema ning aidanud tagada neile sotsiaalsed garantiid. Pädevate treenerite olemasolu, nende oskuste pidev täiendamine ning süsteemne juurdekasv on üks eeldus, et Eesti inimesed, eelkõige lapsed ja noored ohutult spordiksid ja liiguksid. Huviharidus ja -tegevus on ka oluline valdkondadeüleses ennetuses, aidates Eesti lastel ja noortel kvaliteetselt ja ennast arendaval viisil vaba aega veeta.

Treenerite brutopalka võrdlus Eesti keskmise ja teiste sihtrühmadega

4 Eesti Panga prognoos

2. LIIKUMIS- HARRASTUSE EDENDAMINE

BeActive Night Orienteerumisõhtu Kadriorus. Foto: Markus Johann Viil

2.1. LIIKUMISAASTA 2023 KOKKUVÕTE: LIIKUMISRÕÖMU JAGUS IGASSE KUUSSE

2023. aasta jääb meelde kui liikumispöörde käimalükkaja. Liikumisaasta projekti eestvedaja oli 2022. aasta lõpus loodud SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus (edaspidi LHKK).

Liikumisaasta eesmärk oli tõsta tähelepanu keskmesse liikumisaktiivsus, sellega seotud võimalused ja teadlikkus, aga ka liikumiskultuur ja üritused ehk kõik, mis aitab kaasa liikumisega seotud mõtteviisi ja kultuuri edendamisele. Väga oluliseks peeti ka koostöövõrgustiku loomist, mille toel saaksid liikumisaasta algatused olla järjepidevad ka edaspidi. Kui liikumisest saab iga inimese igapäevaelu osa, saavad eestlased olla ka rahvana kestlikud, elades tervema ja õnnelikumana. Sellest tulenevalt oli liikumisaasta motoks „Hakkame liigutama!“

Liikumisaasta igal kuul võeti tulipunkti erinev liikumisviisi või -võimalus ning koostöös partneritega kutsuti inimesi teemakuuga seotud algatustel osalema. Peamiselt keskenduti koostööle (spordi)alaliitudega, et pakkuda tasuta või sümboolse tasuga avatud treeninguid ja õpitunde eesmärgiga seda liikumis- või spordiala tutvustada. Fookusteema toetuseks kavandati igasse kuusse laiem teemakäsitlus liikumise vajalikkusest ja võimalikkusest ning jagati liikumistarkust ja -soovitusi (sotsiaal)meediaruumis. Märkimisväärset rolli kandsid ka ürituste korraldajad. Toimus nii kogukondlikke algatusi, liikumisüritusi maakondades kui ka rahvarohkeid spordiüritusi, millel kõigil oli üks eesmärk - hakkame liigutama!

2023. aasta lõpus läbi viidud liikumisaktiivsuse uuringu kohaselt olid liikumisaasta toimumisest teadlikud 44% elanikest. Kui 2022. aastal elanike hinnangud tervisespordi ja liikumisharrastustega tegelemise tähtsusele pisut langesid, siis 2023. aastal oli selle teema olulisus elanike silmis taas suurenenud. Tervisespordi ja liikumisharrastustega tegelemist pidas kas väga või küllaltki tähtsaks 91% elanikest (2022. aastal vastavalt 88%).

Liikumisaasta veebilehe külastajate arv oli keskmiselt 6000-7000 külastajat kuus. Liikumisaastat käsitlev sotsiaalmeedias edastatud sisu jõudis aasta jooksul orienteeruvalt 490 500 inimeseni Facebookis ja 132 100 inimeseni Instagramis. Aasta jooksul ilmus liikumisaasta teemal 1684 meediakajastust, liikumisharrastuse teemal 4320 meediakajastust. AINUÜKSI AVATUD TREENINGUTEL, ÕPITUBADES JA AKTSIOONIDEL osales liikumisaastal üle 10 000 inimese. Spordinädala osaluskindade arv ületas 200 000. Lisaks teemakuude põhiprogrammile algatasid liikumisaastale pühendatud liikumissündmusi omal initsiatiivil veel tuhanded organisatsioonid ja eraisikud.

LIIKUMISAASTA 2023 **TERVE EESTI EEST!**

Liikumisaasta avaüritus.
Foto: Sandra Süsi

Teemakuude algatused

Aasta avas 1. jaanuaril sotsiaalmeedias toimunud üritus „Minu esimesed 23“, mis kutsus inimesi välja liikuma, et jäädvustada oma 2023. aasta esimesed liikumismomendid, olgu need siis minutid, sammud või kilomeetrid. Algatus köitis tuhandete inimeste tähelepanu ning ligi 500 inimest jagas kaasmaalastega oma aasta esimesi liikumismomente alates kõndimisest-jooksmisest kuni kätekõverduste ja ujumistõmmeteni. **Jaanuaris** oli liikumisaasta tulipunktis talverõõmude nautimine ja suusatamine. Koostöös **Eesti Suusaliiduga** andsid suusatreenerid tasuta suusatunde lastele, noortele ja täiskasvanutele, keskendudes peamiselt algajatele suusahuvilistele. Algatus oli väga populaarne - kokku anti ligi 150 tundi, milles osales umbes 1100 huvilist.

Veebruaris kutsuti kõiki välja liikuma - enda ja vabariigi terviseks. Liikumisaasta veebilehele koondati info umbes 25 tasuta rahvatka jm vabaõhusündmuse kohta, millest sai veebruaris osa võtta. 24.-26. veebruarini tähistati Eesti terviseradadel üheskoos ter-

visliku liikumisega Eesti sünnipäeva ja tehti ringe ümber maakera. Ühiselt koguti 50 000 liikumiskilomeetrit.

Märtsis kutsuti üles vähendama istumisaega ning keskenduti liikumisele töökohal ja koolis. Koostöös **Eesti Firmaspordi Liidu ja Tervise Arengu Instituudi** tervist edendavate töökohtade võrgustikuga kuulutati kuu esimene nädal (trepi)kõnninädalaks, teine seisunädalaks ning kolmas liikumispause nädalaks. Jagati juhiseid ja innustavaid materjale, kuidas tuua tööpäeva rohkem liikumist.

6. märtsil startis Viimsi valla algatusel **koolide liikumisväljakutse „Vunki juurde!“** Väljakutses osalemiseks tuli teha videojäädvustus koolipere liikumispausest ning jagada seda sotsiaalmeedia vahendusel. Kampaania kestis kuni maini ning selles osales 57 kooli, mis jäädvustasid liikumispause nii koolimajas kui ka -hoovis, tegevusi õuevahetundides ja õuemänge, aktiivseid ainetunde ning lõbusaid mõõduvõtte. Väljakutsega liitusid nii klassid kui ka koolipered, samuti õpetajad ja teised koolitöötajad.

28. märtsil toimus koostöös **Ülemiste City-ga** tasuta **veebiseminar „Liikuma kutsuv tööandja“**, kus tutvustati kogemuslugusid ja parimaid tavasid, mida Eesti ettevõtted kasutavad töötajate liikumisaktiivsuse toetamiseks. Seminaril osales u 100 kuulajat.

Aprillis keskenduti südame tervisele ning selle tugevdamisele regulaarse liikumise kaudu. Terve kuu jooksul sai üle Eesti võtta osa algajatele mõeldud tasuta treeningutest, avatud tundidest ja infoüritustest, mis aitasid tutvuda (kepi)kõnni, jooksu ja tantsuga. Koostöös **SA Eesti Terviserajad ning MTÜ Spordiürituste Korraldamise Klubiga** pakuti u 50 tasuta jooksutundi, millest sai osa u 700 inimest. **Eesti Kepikõnni Liidu** koolitustel osales u 300 inimest. **Eesti Tantsukunsti ja Tantsuhariduse Liidu** algatuse „Tants tervi(s)tab“ kaudu oli võimalus osaleda 50 tantsusündmusel kogu Eestis.

22. aprilli oli samuti liikumisaastale pühendatud **Riigikogu** lahtiste uste päev, kus korraldati koos partneritega töötubasid ja jagati teavet igas vanuses inimestele. Kaasatud oli Liikuma Kutsuv Kool, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum, Eesti Tervisemuuseum ning Paralümpiakomitee.

Mais kutsuti õue liikuma ja mängima. **Eesti Discgolfi Liit** korraldas algajatele 26 tasuta koolitust, mille käigus tutvus u 360 inimest Eestis üha populaarsemaks muutuva liikumisharrastuse - kettagolfiga. **Eesti Kultuuri ja Fitnessi Liit** korraldas välijõusaale tutvustava nädala, mille raames tutvustati ligi 100 algajale välijõusaalide seadmeid ning anti nõu nende kasutamisel.

Juuni üleskutse oli panna rattad alla ja kiiver pähe ning minna avastama rulluisutamist, *pumptrack* radasid ning maastikurattasõitu. Algatus oli suunatud eelkõige lastele ja noortele. Ekstreemspordi eestvedajad viisid 12 *pumptrackil* läbi tasuta koolitused, kus u 200

huvilist said suuniseid ja kogemuse, kuidas turvaliselt sõita ja trikitada nii rula, rulluisukude, rataste kui ka tõuksidega. **Rulluisukool** ja **Rullibuss** pakkusid kokku 25 erinevat võimalust osaleda rulluisutamise koolitustel ja ühistreeningutel. Maastikuratta tasuta koolitused toimusid Hiiumaal, Põltsamaal, Rakkes, Tehvandil, Tartus ja Tallinnas Järvel, kus loeti kokku u 50 osaluskorda.

Juulis innustati inimesi aktiivselt puhkama, tutvustades neile erinevaid õuemänge ja kogupere aktiivseid tegevusi värskes õhus. Tänavareket, *spikeball*, *ultimate frisbee* ja Mõlky on mängud, mis sobivad aktiivseks ajaveetmiseks ning mille **õppevideoid**⁵ saab ka edaspidi kasutada. Koostöös **Eesti Käsi-palli Liiduga** toimusid rannakäsi-palli õpitoad Eesti MV etappidel ning **Eesti Lendava Taldriku Föderatsioon** pakkus võimalust osaleda avatud *ultimate*-treeningutel Tallinnas, Tartus ja Sakus.

Augustis jätkati aastat Eestimaa loodust ning kauneid paiku avastades. **Eesti Matkaliidu** matkajuhid viisid kokku paarsada huvilist liikumisaasta matkadele, kus läbiti löike ranniku- ja metsa matkaradadest.

29. augustil, vahetult enne kooliaasta algust, toimusid koostöös **Eesti Lauatenniseliiduga** 17 erinevas kohas üle Eesti õuelauatennise õpitoad. Algatuse eesmärk oli panna märkama õuelauatennise laudu ning näidata, et lauatenis sobib aktiivseks vabaajategevuseks igas vanuses ja igasuguse füüsilise võimekusega inimestele. Õpitubadest võttis osa ligi 350 inimest, eelkõige lapsed ja noored.

Septembris kutsus liikumisaasta katsetama orienteerumist. Kümnel orienteerumispäeval oli üles seatud õpperada, mille eesmärgiks oli julgustada inimesi seda ala proovima. Soovi korral sai tuge ka juhendajalt, kes selgitasid orienteerumise algtõdesid

5 <https://liigume.ee/ouemangud/>

Orienteerumispäev Võrus. Foto: Külli Leola

ning õpetasid kaarti kasutama. Seda võimlust kasutas u 180 inimest ning **Eesti Orienteerumisliidu** andmetel osales päevakutel septembris ligi 2800 inimest. Septembris toimus ka üle-euroopaline spordinädal.

Oktoobris keskenduti vaimse tervise seostele liikumisega, sest liikumine on üks lihtsaimaid ja kättesaadavamaid viise seda hoida. Vaimse tervise vitamiine jagati nii spordiklubides kui ka **MTÜ Kõnnime Koos** kõnniringides.

Novembris sooviti näidata, et liikumisrõõmu saab kogeda ka siseruumides mängides. Koostöös **Eesti Sulgpalliliidu, Eesti Lauatennisliidu, Eesti Padeli Liidu** ning **Eesti Squashiföderatsiooniga** toimus üle 40 tasuta avatud treeningu, kus tutvustati algajatele sulgpalli, lauatennist, *padelit* ja *squashi*. Ligi 500 huvilist on nüüdseks uue kogemuse võrra rikkamad ning paljud neist jätkavad mängimist iseseisvalt.

Liikumisaasta lõppes **detsembris** kogupere liikumisüritustega „Liikudes uude aastasse“. Teematilised üritused toimusid **maakonna spordiliitude eestvedamisel** kõigis Eesti maakondades ja pakkusid liikumisrõõmu nii lastele kui ka täiskasvanutele.

Teavitustegevused

Liikumisaasta teavitustegevused keskendusid nii konkreetsete liikumisaastaga seotud algatuste ja pakutavate liikumisvõimaluste tutvustamisele kui ka teadlikkuse tõstmisele laiemalt, et teadvustada liikumise positiivset mõju tervisele ning innustada väheaktiivseid inimesi rohkem ja regulaarsemalt liikuma.

Veebilehele **liikumisaasta.ee** koondati liikumisvaldkonda puudutav teadmisharjatusvara (uuringud, infomaterjalid, harjutusvara, õppevideod), mida levitati aasta jooksul erinevatele sihtrühmadele. Eesti- ja venekeelset **trükist „Harjutusvara seenioritele“** jagati kohalikele omavalitsustele ning see jõudis ligi 10 000 inimeseni.

Koostöös Tartu Ülikooli psühholoogia instituudi spordi- ja soorituspsühholoogia lektori Aave Hannusega salvestati **10** lihtsate juhistega **videoloengut** liikumisaktiivsuse suurendamiseks ja igapäevase liikumisharjumuse kujundamiseks, samuti korraldati **teavituskampania**, mille raames levitati täiskasvanute ja laste liikumisega seotud statistikat ning liikumise kasudest teavitavaid ja liikuma kutsuvaid lühivideoid.

Koostöös ERRiga valmisid **videoklipid**, mis rääkisid atraktiivses ja humoorikas võtmes liikumise osakaalu suurendamise võimalustest igapäevaelus ning liikumise mõjudest füüsilisele ja vaimsele tervisele.

Läbi aasta avaldati erinevates meediakanalites materjale, kus erinevate valdkondade eksperdid jagasid teavet liikumise kasulikkusest tervisele ja andsid nõu liikumisaktiivsuse tõstmiseks. Sotsiaalmeediakanalites jagati **igal nädalal „liikumistarkusena“** fakte liikumise mõjust tervisele, uuringute kokkuvõtteid ja ekspertteadmisi, **liikumissoovitusi nädalavahetuseks** ning **liikuma kutsuvaid aktsioone ja mängu**.

Liikumisaasta korraldajad esinesid loengute ja ekspertsõnavõttudega koolides, ülikoolides, ettevõtetes ja avaliku sektori asutustes, väärivate ülikoolides ja spordiüritustel.

Samuti anti välja kaks **ajakirja „Liikumine ja Sport“** numbrit. Ajakirjas avaldati spordi, liikumise ja tervise seotud teemasid puudutavaid teaduslik-metoodilisi materjale ja artikleid, mis olid suunatud nii liikumisharrastusest huvitatutele kui ka professionaalsetele sportlastele, treeneritele ja liikumisharrastuse edendajatele.

Euroopa Spordinädalal Eestis toimuvate liikumissündmuste ja -võimaluste tutvustamiseks ning osalejate kaasamiseks viidi septembris läbi üleriigilise teavituskampaania, mis hõlmas erinevaid meediakanaleid ja reklaampindu.

Võrgustiku loomine

LHKK keskendus liikumisaastal ka võrgustiku loomisele, et jagada valdkonna kogemusi, otsida uusi lähenemisi viise ning luua soodne pinnas järgmiste aastate tegevusteks. Korraldati neli koostööseminari, kus osalesid maakonna spordiliitude juhid, kohalike omavalitsuste spordivaldkonna eestvedajad, partnerorganisatsioonide esindajad ja liikumisürituste korraldajad. Novembris liikumisharrastuse aastakonverentsil „Käärriku Käräjad“ keskenduti liikumispöörde elluviimise tahkudele haridus-, sotsiaal- ja kultuuriministeriumi tegevusvaldkonnas. LHKK initsiatiivil alustati ka koostumistega, kus liikumisharrastuse vajaduste ja võimalustega tegeleti maakonna tasemel. Nii toimusid liikumisharrastuse seminarid Pärnumaal, Saaremaal, Lääne- ja Ida-Virumaal.

Pea poolte (44%) Eesti elanikeni jõudmine mistahes projektiga on tähelepanuväärne saavutus. Arvestades seda, et liikumisaasta peamine eesmärk oli pöörata tähelepanu kehalise aktiivsuse olulisusele ja sellega seonduvatele ühiskonna valupunktidele, võib aasta kahtlemata lugeda kordaläinuks. Kogu valdkond eesotsas LHKK-ga mõistab aga, et üheaastase projekti abil ei ole võimalik liikumispöoret ellu viia. Küll aga on oluline sellega alustada ja läbi erinevate ürituste, uute traditsioonide algatamise ning võrgustiku võimendamise, on liikumisaasta ka seda eesmärki täitnud.

Pärast liikumisaasta lõppu jätkab Liikumisharrastuse kompetentsikeskus tööd liikumisharrastuse valdkonna üleriigilise arendamise ja koordineerimisega, panustades valdkonnas tegutsevate organisatsioonide koostöö arendamisse, teaduspõhiste arendus- ja sekkumisprogrammide algatamisse ja toetamisse ning maailma parimate praktikate kogumisse ja tutvustamisse. Tee me igast aastast liikumisaasta!

2.2. LIIKUMISAKTIIVSUSE EDENDAMISE TEGEVUSKAVA

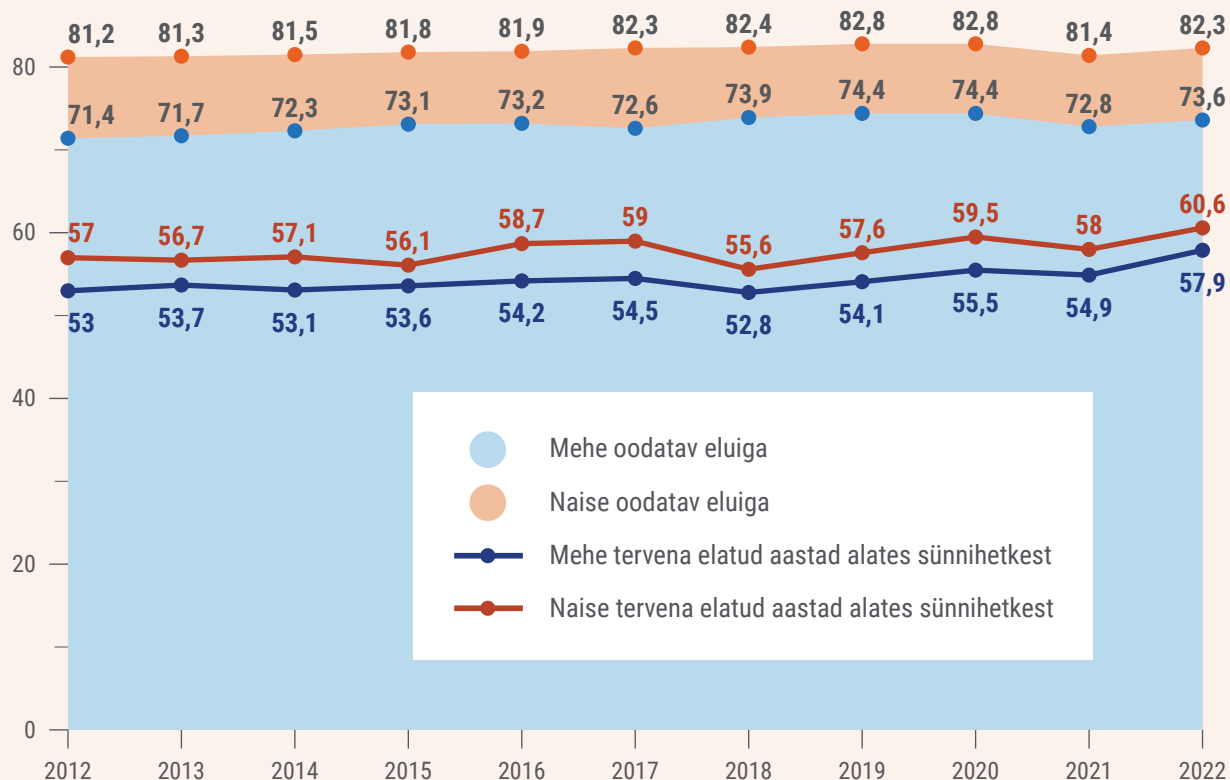
2023. aasta jooksul valmis tegevuskava, mis keskendub kehalise aktiivsuse tõstmisele elukaareüleselt – tegevused puudutavad igas vanuses Eesti elanikke, alates lastest kuni vanemaealisteni. Lisaks ministeeriumidele on andnud sellesse kavasse olulise sisendi esindajad Liikumisharrastuse kompetentsikeskusest, Tervise Arengu Instituudist (edaspidi TAI), Tervisekassast, ülikoolidest ja teistest õppeasutustest, kohalikest omavalitsustest ning mujalt. Tegevuskavasse koondati erinevaid valdkondi puudutavad pilootprojektid, kampaaniad ja uuringud, aga ka näiteks potentsiaalsed õigusruumiga seotud muudatused.

Eesti inimesed kannatavad endiselt suure osa oma elust tervisemurede tõttu.

Statistikaameti andmetel on 2022. aasta seisuga meestel sünnihetkest alates terveks elada vaid 57,9 ja naistel 60,6 aastat. Eesti meeste ja naiste keskmist eluiga arvesse võttes tähendab see, et keskmine eestlane veedab ligi 20 aastat elust mõne terviseprobleemiga silmitsi seistes.

Üheks olulisemaks tervist mõjutavaks teguriks on kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse olulisus ja selle positiivne tervisemõju on selge - vähene liikumine suurendab oluliselt riski haigestuda südame- ja veresoonkonna haigustesse, mis on Eesti kõige levinum surmapõhjus. Oluline seos on ka kehalise aktiivsuse ja vaimse tervise vahel. 2022. aastal läbiviidud **liikumisuuring**⁶ kinnitas, et mitteaktiivsed inimesed on rohkem endasse-

Sünnihetkel oodatav eluiga vs sünnihetkel tervena elada jäänud aastad

6 <https://kul.ee/uuringud#item-2>

tõmbunud ja vähem rõõmsameelsed. Maailma Terviseorganisatsiooni (edaspidi WHO) üleilmses tegevuskavas, mille eesmärk on vähendada ebapiisavat liikumist 2030. aastaks 15%, on välja toodud, et vaid ühekordsete tegevustega märkimisväärset positiivset muutust ei saavuta. Seega on oluline just valdkondadeülene tegutsemine - liikumise olulisuse ning oma rolli ja vastutuse teadvustamine eri poliitikate kujundamisel.

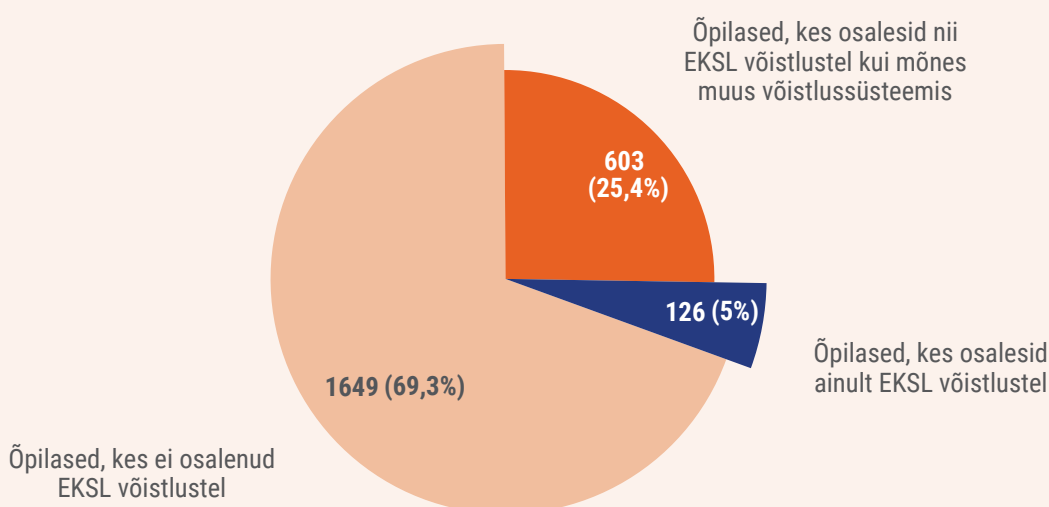
Eesti spordipoliitika alusdokumendi „Spordipoliitika põhialused aastani 2030“ järgi liigub ja spordib aastaks 2030 valdav osa ehk vähemalt kaks kolmandikku elanikest. Selleks et kiiremini eesmärgini jõuda, pandi 2022. aasta sügisel alus valdkondadeülesele koostööle liikumisaktiivsuse edendamisel. Vastavalt kultuuri-, sotsiaal- ning haridus- ja teadusministri kokkuleppele asus liikumisaktiivsuse edendamise tegevuskava koostamist juhtima Kultuuriministerium.

2023. aastal alustati mitmete tegevustega, mis aitavad tõsta teadlikkust liikumise kasulikkusest ja püüelda seatud eesmärkide poole.

Hea näide valdkondadeülesest koostööst on ERRi ekraanile jõudnud „Maailma kõige tervem rahvas“, mis tõi vaatajateni teaduspõhise ülevaate sellest, kuidas tervislikke eluviise juurutada.

Kultuuriministerium viis 2023. aastal läbi **koolispordiga seotud uuringu**⁷, mis kaardistas õpilaste osalemist erinevatel koolispordivõistlustel. Uuringutulemused näitasid, et kuigi õpilastele meeldib võistlustel osaleda, võtavad nendest enamasti osa need, kes juba mõnes muus võistlussüsteemis tegelevad. Seega oleks mitteaktiivsete õpilaste liikuma innustamiseks vaja võistluste asemel keskenduda rohkem sellistele tegevustele, mis neid paremini kaasavad - näiteks loodusmatkadele, tervisepäevadele ja muudele algatustele, mille põhieesmärk on võistlusmomendi asemel liikumisharjumuste toetamine. Lõppenud aastal viidi jätkuvalt ellu ka ligipääsetavuse rakkerühma soovitusi, mille abil luuakse paremaid tingimused puuetega inimestele spordis ja liikumisharrastuses osalemiseks.

Õpilaste osalemine erinevatel koolispordivõistlustel

7 <https://kul.ee/uuringud#item-1>

Heategevuslik teatejooks. Foto: Oleg Hartsenko

TAI analüüsis Eesti kooliõpilaste tervisekäitumisega seotud uuringu ja Eesti õpilaste kasvuga seotud uuringu andmeid, mh erinevate liikumisviiside, liikumisega seotud huviringides osalemise, aktiivse mängimise, aga ka ekraanide ees veedetud aja kohta vastavates vanusegruppides. Jätkus Eesti oludele kohandatud sekkumise Seikluste Laegas⁸ (ingl k *Toybox*) katsetamine. Seikluste Laegas on teaduspõhine 3-7-aastaste laste tervislike toitumis- ja liikumisharjumuste kujundamisele suunatud sekkumine, milles keskendutakse neljale põhiteemale: tervislik söömine, istumisaja vähendamine, janu korral vee joomine ja piisav liikumine. 2022/2023. õppeaastal katsetati sekkumist 9 Võrumaa lasteaias, 2023/2024. õppeaastal lisandus 11 Lääne-Virumaa lasteaeda.

Jätkus toitumis- ja liikumissoovituste uuendamise protsess. Samuti viidi läbi neli laste-

aiaõpetajate koolituskursust laste toiduteadlikkuse ning söömis- ja liikumisharjumuste kujundamisest, milles osalesid töötajad 68 koolieelsest lasteasutusest üle kogu Eesti. Töötati välja ka toitumise ja liikumise teemasid käsitlev koolitus inimeseõpetuse õpetajatele ja katsetati seda. Ühtlasi tegeleb TAI terviseteadliku tööandja märgise statuudi väljatöötamisega, mille eesmärk on suunata tööandjaid terviseedendust pikemalt kavandama.

Haridus- ja Teadusministeerium jätkas liikumisõpetuse ainekava arendamist ning rakendamist, sh koolitusi jt arendustegevusi sisaldava rakenduskava loomist. Komplekteriti liikumisõpetuse ainekava töörühm ja detsembris valmis õpiväljundite saavutamiseks vajalik sisu. Kvaliteetne liikumisõpetuse tund on laste ja noorte liikumisharjumuste ja -hariduse kujundamiseks oluline.

8 <https://www.tai.ee/et/uudised/seikluste-laegas-sopradega-liikumise-ja-maitsete-maailmas>

Samas peab liikumine olema kogu koolipäeva loomulik osa, mida toetavad tunniplaanide kavandamise põhimõtted: piisav aeg aktiivseteks vahetunnitegevusteks ja õuevahetundideks ning liikumist võimaldavate tegevuste toetamine ainetundides. 2023. aastal valmis Tartu Ülikooli liikumislabori õuevahetundide uuring, mis näitas, et kõige aktiivsemad olid õpilased just nendes koolides, kus toimusid igapäevased õuevahetunnid. Samuti aitab igapäevane õuevahetund ennetada liikumisaktiivsuse järsku langust II kooliastmes. Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikku kuuluvate koolide õpetajatele korraldati jätkuvalt koolitusi ainetundidesse liikumise lisamiseks ja istumisaja vähendamiseks, koolitati ka õpilastest mängujuhte ning toimusid mitmed võrgustikuülesed kogemus- ja koostööseminarid. 2023. aasta lõpuks oli Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikus 209 kooli. Haridus- ja Teadusministeeriumi koolide rahuloluküsitluse andmete põhjal hindavad Liikuma Kutsuvate Koolide õpilased oma liikumisvõimalusi koolis paremaks kui teiste koolide õpilased.

2017. aastal Soomes läbiviidud uuringu põhjal on ebapiisava kehalise aktiivsuse ja liigse

istuva eluviisiga seotud kulu riigile aastas kokku ligi 4,7 miljardit eurot. Selleks et saada ülevaade võimalikust kulust Eesti kontekstis, alustati 2023. aastal Kultuuriministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja TAI koostöös madala kehalise aktiivsuse ja ülemäärase kehakaaluga seotud kulu-uuringut. Uuringu lõpptulemused selguvad 2024. aasta kevadel. Samuti alustatakse Kultuuriministeeriumi eestvedamisel puuetega inimeste spordi- ja liikumisharrastuse pilootuuringut, mille eesmärk on selgitada välja suurimad kitsaskohad ja arenguvajadused ning kuidas puuetega inimeste liikumisaktiivsust edendada.

Liikumisaktiivsuse edendamise tegevuskava koostamisega on astutud suur samm edasi valdkondadeülese koostöö edendamises. Lähiaastateks seatud eesmärgid ja kirjapandud tegevused ei ole aga kivisse raiutud – tegemist on praktilise dokumendiga, mida täiendatakse pidevalt. Tegevuskava paneb järgmiseks neljaks aastaks paika konkreetsed tegevused, et teha uus hüpe eestimaalaste liikumisaktiivsuse kasvatamisel, kuid kindlasti ei lõppe liikumisaktiivsuse edendamisega seotud tegevused 2026. aastaga. Koostööle on hoog sisse lükatud, kuid pikk tee on veel minna.

Foto: Liikuma Kutsuv Kool

3. SAAVUTUS- SPORDI EDENDAMINE

Eneli Jefimova ja treener Henry Hein
Spordiaasta tähtede galal. Foto: Kauri Saul / EOK

2023. aastal jätkus Eesti Olümpiakomitee loodud saavutusspordi projekti Team Estonia⁹ kaudu saavutusspordi toetamine. Eri-nevate taotlusvoorude ja toetusliikide kaudu eraldati sportlastele, nende treeneritele, taustajõududele tiitlivõistlustel osalemiseks

ja ettevalmistamiseks 7,7 miljonit eurot. Võrreldes 2022. aastaga tõusis toetus 0,5 miljoni euro võrra. Kokku toetati 310 individuaalala sportlast ja 39 sportmängude koondist.

3.1. TULEVIK TOOB EESTISSE JÄTKUVALT TIPPTASEMEL SPORTI

Viimastel aastatel on spordisõbrad saanud nautida Eestimaal kõrgetasemelisi võistlusi mitmetel populaarsetel spordialadel, näiteks autoralli maailmameistrivõistluste sarja etappi Rally Estonia, võrkpalli Euroopa meistrivõistluste finaalturniiri alagrupidurniire, tennise WTA 250 turniiri või laske- suusatamise maailmakarikasarja etappi. Meie spordikorraldajad on näidanud, et suudavad korraldada maailma tipp- tasemel sündmusi ning rahvusvahelised katus- organisatsioonid on kõrgelt hinnanud eest- laste innovaativust ja professionaalsust.

2023. aastal tegi Vabariigi Valitsus märgilise otsuse eraldada kõrgetasemeliste võistlus- te, millel on suur potentsiaal turundada Ees- tit, korraldamiseks nelja aasta jooksul kokku 12 miljonit eurot.

Selline otsus oli vajalik mitmetel põhjustel. Kultuuriministeriumil on alates 2018. aastast rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamiseks kaks regulaarset taotlusvoorud, kuid üksikud suurvõistlused, mille potentsiaal Eestit turundada on kõrge, alati nendes- se voorudesse ei sobi. Põhjused on erinevad - näiteks ületab korraldamiseks vajalik riigi toetus taotlusvoorud mahu või jääb võistluse- ga kaasnev otsene majanduslik mõju väik- semaks kui nõuavad majandusliku mõjuga

seotud taotlusvoorud tingimused. On olnud ka olukordi, kus suurvõistluste korraldus- õigus saadi alles siis, kui taotlusvoor oli juba lõppenud.

Kõrgetasemeliste rahvusvaheliste võistlus- te korraldusõiguse saamine on tavaliselt pikk protsess. Õiguse saamiseks on spordi- organisatsioonid teinud aastaid sihikindlat tööd ning korraldanud Eestis erineva sport- liku taseme ja erinevatele vanuserühmadele suunatud võistlusi. Valitsuse otsus annab spordivõistluste korraldajatele kindlustunde suursündmuse korraldusõiguse taotlemi- seks pikemas perspektiivis, samuti muutub spordivõistluste toetamine süsteemsemaks. Kultuuriministerium alustas uue taotlus- vooru tingimuste väljatöötamisega 2023. aasta novembris ning voor avati 2024. aasta 9. veebruaril¹⁰.

Koos uue taotlusvooruga on 2024. aastaks riigieelarvesse kavandatud rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamiseks kolme taotlusvoorud peale kokku üle 6 miljoni euro. Kultuuriministeriumi toetused rahvusvahe- listele võistlustele on viimastel aastatel mär- kimisväärselt suurenenud - kui 2017. aastal toetati rahvusvahelisi spordisündmusi kok- ku 340 000 euroga, siis viimasel kolmel aastal vastavalt 6,1, 6,4 ja 5,5 miljoni euroga.

9 <https://www.eok.ee/team-estonia>

10 <https://kul.ee/rahvusvaheliste-suurvoistluste-korraldamise-toetus>

Taotlusvoor/ võistlus	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uus suurvõistluste toetamise taotlusvoor								3 000 000
Majandusliku mõjuga seotud taotlusvoor		690 000	931 000	525 000	1 350 368	1 916 731	2 358 705	2 000 000
Rahvusvaheliste võistluste korraldamise taotlusvoor	340 000	550 000	800 000	814 672	699 463	1 072 800	1 263 820	1 050 820
Rally Estonia		337 500	980 000	2 002 030	2 395 561	2 500 000	1 850 000	
Võrkpalli EM finaaltourniirid				500 000	1 650 000	950 000		

Kultuuriministeeriumi rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetused aastatel 2017-2024

Rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamine aitab kaasa mitmete riiklike eesmärkide saavutamisele. Kodus võistlemise eelisele ja spordiala populariseerimisele lisaks on rahvusvahelistel spordivõistlustel märkimisväärne majanduslik ja ühiskondlik mõju.

Rahvusvahelised spordisündmused annavad turistidele põhjuse Eesti külastamiseks, nii esmakordselt kui ka mitmendat korda. Väljaspool Tallinna toimuvate sündmuste külastajad satuvad piirkondadesse, kuhu nad tavapäraselt reisida ei pruugi. Rahvusvaheliste spordisündmuste külastajate kulutatud rahal on positiivne mõju kohalikule ettevõtlusele. Väljaspool Tallinna regulaarselt toimuvatel sündmustel on oluline osa regionaalpoliitika arendamisest. EAS ja KredExi ühendasutuse uuringu kohaselt olid 2022. aastal spordi- ja kultuurisündmustele saanud väliskülaliste kulutused Eestis kokku hinnanguliselt 106 miljonit eurot. Rahvusvahelisi spordivõistlusi külastab keskmis-

sest maksujõulisem ja suurema kulutamismahuga külastaja ning väliskülaliste piiriuuringu andmetel on kultuuri- ja spordisündmustel osalejate kulutused reisi kohta ostu- ja ärireisijate järel ühed suuremad.

Kultuuriministeeriumil on alates 2018. aastast võistluste toetamiseks taotlusvoor, mis on otseselt seotud sündmuse majandusliku mõjuga. 2023. aastal toetati meetmest kokku kümme spordivõistlust kogumahas 2,36 miljonit eurot. Need võistlused tõid Eesti Konjunktuuriinstituudi analüüside põhjal riiki üle 25 miljoni euro välisraha, millelt laekus käibemaksu riigile vähemalt 3,4 miljonit eurot. Seega laekus käibemaksu 1,47 korda enam, kui oli riigi toetus sündmuste korraldamiseks. Täpsem ülevaade toetatud projektidest ja nende mõjust on esitatud järgmises tabelis. Taotlusvoor on ennast õigustanud ning Kultuuriministeerium jätkab selle meetme rakendamist ka 2024. aastal.

Projekti nimi	Välisraha kokku (miljonit eurot)	Välisrahalt käibemaks riigile (eurot)	Arvesse võetud maksutulu (eurot)	Toetuse summa (eurot)	Maksutulu välisrahalt ja eraldatud toetuse suhe
1 Ironman Tallinn	5 kuni 6,6	680 000 kuni 890 521	785 256	654 380	1,2
2 FEI noorhobuste kestvusratsutamise maailmameistrivõistlused	3,4 kuni 4,7	578 000 kuni 766 000	678 026	412 350	1,64
3 Tallinna maraton	4,1 kuni 5,5	566 000 kuni 744 000	655 066	420 000	1,56
4 Jalgpalli U17 EM	1,8 kuni 2,1	265 000 kuni 305 000	285 751	200 000	1,43
5 Vehklemise U17 ja U20 EM	1,8 kuni 2,4	225 000 kuni 295 000	260 245	200 000	1,3
6 Tallink Floorball	1,3 kuni 1,8	207 000 kuni 280 000	243 456	111 400	2,19
7 TALLINN OPEN - K. Palusalu Noorte Maadlusvõistlus	1,3 kuni 1,7	166 000 kuni 221 000	193 564	89 250	2,17
8 Euroopa meistrivõistlused öhkrelvadest laskmises	1,1 kuni 1,3	142 000 kuni 182 000	162 170	125 000	1,3
9 Taekwondo Euroopa Meistrivõistlused (juunioride ja olümpia kaalukategooriates U18)	0,9 kuni 1,1	119 000 kuni 158 000	138 813	96 980	1,43
10 Tartu maraton	0,4 kuni 0,5	51 000 kuni 69 000	59 215	49 345	1,20
KOKKU	21,7 kuni 28,5	3 088 000 kuni 4 027 000	3 461 562	2 358 705	1,47

Spordivõistluste majanduslik mõju

Lisaks otsesele majanduslikule mõjule, mida on võimalik erinevate meetodikate põhjal arvutada, on rahvusvahelistel võistlustel oluline roll ka Eesti tutvustamisel ja turundamisel maailmas. Võistlustest tehtud

teleülekanded ja sotsiaalmeedia postitused jõuavad sageli miljonite, kohati isegi sadade miljonite, inimesteni ning Eesti nähtavus maailmas suureneb. Hetkel on suursündmuste telepildi ja meediakajastuste raha-

lise väärtuse mõõtmise meetodikad veel arenguetapis, kuid loodetavasti on tulevikus võimalik teaduslikult tõestatud meetodikate abil saada täpsem ülevaade kümnete miljonite inimesteni jõudnud teleülekande ja meediakajastuse rahalisest väärtusest.

Lisaks eelpool nimetatud mõjudele tõuseb tänu rahvusvahelistele võistlustele noorte motivatsioon treenimiseks ja tippspordlaseks saamiseks, taristu arendamine loob kohalikele elanikele paremaid vaba aja veetmise tingimusi, soodustab erineva taustaga inimeste lõimumist ja tõuseb spordiorganisatsioonide võimekus spordiala arenda-

miseks. See loetelu ei ole ammendav ning positiivseid mõjusid on kindlasti veel.

Kokkuvõttes ei ole rahvusvahelised spordivõistlused eraldiseisev kitsale sihtrühmale mõeldud nähtus, vaid need mõjutavad positiivselt mitmeid teisigi valdkondi ning on investering inimeste majanduslikku ja sotsiaalsesse heaolusse. Hea on tõdeda, et Vabariigi Valitsus on märganud rahvusvaheliste spordivõistluste tähtsust ja laiemat mõju ühiskonnale ning leidnud keerulises majanduslikus olukorras lisavahendeid rahvusvaheliste suurvõistluste toetamiseks.

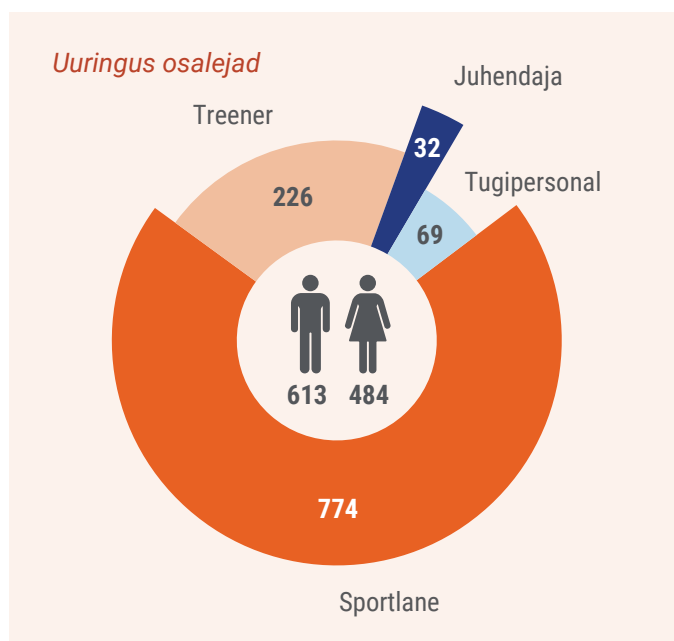
3.2. DOPINGU KASUTAMISE JA LEVIKU UURING

Kultuuriministeeriumi tellimusel valmis 2023. aasta lõpus **uuring**¹¹, mis kaardistas tippspordlaste, treenerite ja tugipersonali kokkupuuted keelatud ainete ja meetoditega ning sellega seotud teadmised ja hoiakud. Tulemused näitasid, et laialdast dopingukasutamist Eestis eelduste kohaselt ei toimu, kuid antidopingu alase koolitusega peaks järjepidevalt jätkama.

Eestis tehakse aastas keskmiselt 350-400 dopingukontrolli testi ning koolitatakse antidopingu alal kuni 2000 inimest. Eesti antidopingu süsteem vastab spordis dopingukasutamise vastase rahvusvahelise konventsiooni, Euroopa Nõukogu dopinguvastase konventsiooni ning maailma dopinguvastase koodeksi sätestatud nõuetele. Kuid siiani puudus teadmine spordivaldkonna inimeste endi arvamustest ning suhtumisest dopingusse ja selle kasutamisesse.

Uuringu käigus käsitleti nii dopinguga seotud teadmisi, hoiakuid, norme kui ka käitumist. Eesti Uuringukeskus viis 2023. aasta

oktoobris läbi anonüümse küsitluse. Uuringu sihtrühmaks oli Eesti tippspordlased ja nende tugipersonal, st Eesti koondislased, koondisekandidaadid, U-18 koondise liikmed ja kandidaadid, pallimängude meistriliigade võistkondade liikmed ning kõigi eeltoodud sportlaste treenerid, juhendajad jt tugipersonali liikmed. Kokku oli valim hinnanguliselt 4000 inimest, kellest küsitlusele vastas 1101 (774 sportlast ja 327 tugipersonaliliiget).

11 <https://kul.ee/uuringud#item-1>

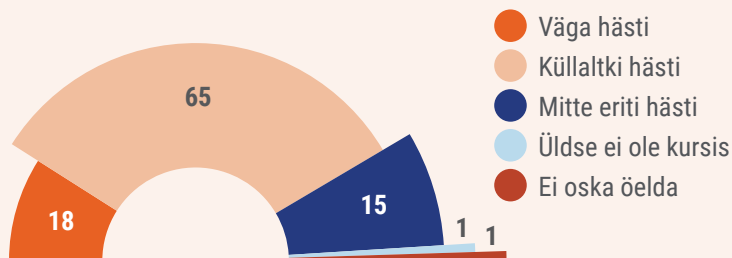
Teadmised

Tulemusena selgus, et sihtrühmast pidas end dopinguga ehk keelatud ainete ja meetodite olemusega väga hästi või küllaltki hästi kursis olevaks 83% vastajatest, väga heaks või küllaltki heaks hindas enda teadmisi dopinguvastastest reeglitest 73% vastanutest. Mõlemal juhul oli dopinguvastase koolituse läbinud isikute usk oma teadmistesse võrreldes koolituse mitteläbinutega oluliselt kõrgem. Kuid dopinguvastase koolituse olid läbinud vaid ligi pooled vastanud - 47% sportlastest ning 55% tugipersonalist. Kui arvestada sihtrühma kõrget sportlikku taset ning seda, et nii rahvusvahelised alaliidud kui ka Maailma Dopinguvastane Agentuur (WADA) toonitavad koolituse olulisust ja toovad välja, et sportlane peaks olema enne koolitatud kui testitud, siis tundub, et järgnevatel aastatel tuleb koolitustele veelgi rohkem tähelepanu pöörata. Seda eriti eesti keelt mitte emakeelena rääkiva sihtrühma hulgas, kelle seas oli koolitatuid vähem.

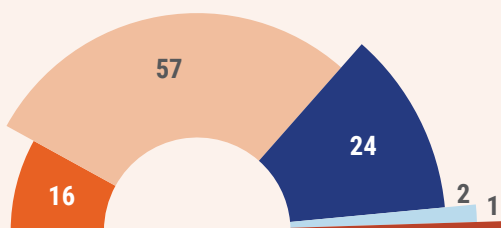
Muret tekitab ka see, et vaid veidi üle kolmandiku sihtrühmast kontrollib alati toidulisandeid või ravimeid, mida nad ise tarvivad või soovivad tarvitada oma sportlasel. Sportlane vastutab alati ja viimasena selle eest, mida ta tarvitab.

Siiski on hea meel tõdeda, et dopingutarvitamist ei peeta suures osas õigustatuks ning selle eest karistamist toetavad praktiliselt kõik vastanud. Mõistvamalt suhtutakse dopinguainetes kasutamisse juhul, kui see toimub ravi eesmärgil, kuid vastava eriotstarbelise loata või kui aine või meetod ei ole sportlase tervisele ohtlik. Samas keelatud aine või meetodi, mis on sellisel juhul täiesti lubatud, kasutamisse eriotstarbelise loaga suhtub tolerantselt 70% vastajatest. Kuid ka siin tasub ilmselt otsida põhjuseid vähesest koolitatuses.

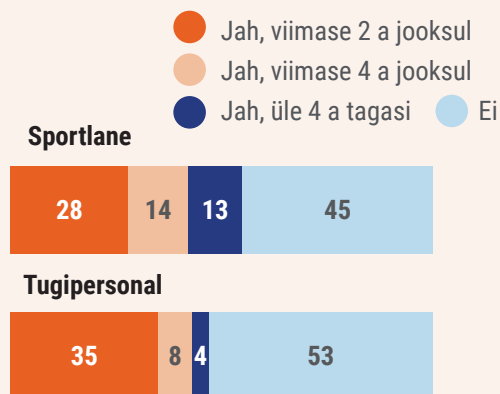
Kui hästi olete kursis sellega, mis on doping?

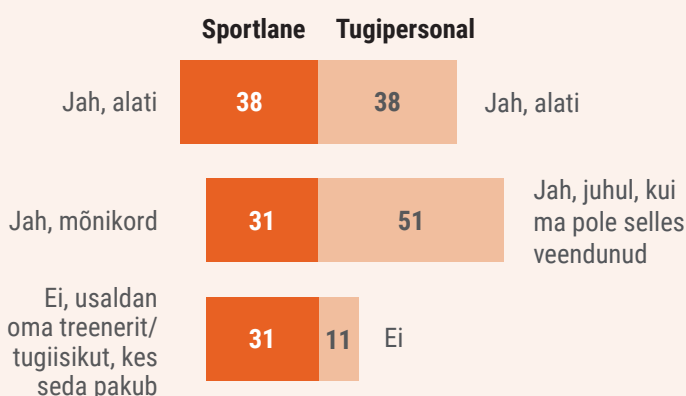
Kui hästi olete kursis dopinguvastaste reeglitega?

Kas olete läbinud antidopingualase koolituse?

Kas kontrollite, kas ravim/toidulisand on spordis lubatud?

Dopingu levik ja sellega seotud hoiakud

Uuringu sihtrühm hindas, et keelatud ainete ja meetodite kasutamine on pigem levinum välismaal, kas siis mõnel teisel spordialal (70%) või harrastusspordis (60%). Eestis peetakse dopingut enam levinuks harrastusspordis (48%) ja mõnel muul spordialal (39%), kuid vastajad leidsid, et nende oma spordiala on pigem puhas - 9% leidis, et dopingut kasutamine nende spordialal on Eestis levinud ja 28% vastanutest arvas, et doping on nende spordialal levinud välismaal.

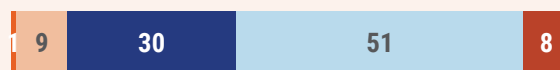
Ligi pooled vastajatest mõnsid, et doping on levinud, kuna pettuste esinemine spordis on paratamatu ning kümnendiku hinnangul käib see spordi juurde.

Väga suur osa vastajatest peab dopingut ohtlikuks nii Eesti tipp- kui ka harrastusspordi mainele. 83% sihtrühmast leiab, et doping on pigem ohtlik või väga ohtlik tippspordi jaoks, 78% leiab, et see on ohtlik spordi mainele üldiselt, 59% peab dopingut ohtlikuks enda spordiala mainele ning 50% näeb dopingut kasutamist ohuna harrastusspordile. Sellest lähtuvalt on veidi kummutav, et neile pakutud dopingust oleks vaid 58% vastanutest valmis kedagi teavitama. Tervelt 17% vastanutest ei teavitaks mingil juhul ning 21% ei osanud seisukohta võtta. Ausa ja puhta spordi edendamine ning spordi maine hoidmine on kogu spordivaldkonna ühine ülesanne ning valemängijate spordist väljajuurimine või sellele kaasaaitamine võiks olla kõrgemalt hinnatud. Eriti arvestades seda, et alates 2020. aastast on vastavalt karistusseadustikule praktiliselt kõik keelatud ainete ja meetoditega seotud tegevused, välja arvatud dopingut tarvitamine, kriminaalselt karistatavad.

Kuivõrd nõustute, et keelatud ainete ja meetodite kasutamine on...

- Täiesti nõus
- Pigem nõus
- Pigem ei ole nõus
- Üldse ei ole nõus
- Ei oska öelda

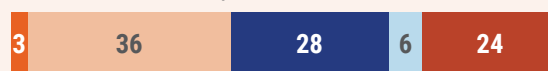
levinud, sest käib spordi juurde

Eestis minu spordialal levinud

Eestis mõnel muul spordialal levinud

välismaal minu spordialal levinud

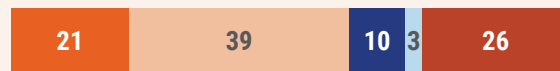
levinud, sest spordis on paratamatult alati pettusi

Eesti harrastusspordis (jõusaalid jm) levinud

välismaal harrastusspordis (jõusaalid jm) levinud

välismaal mõnel muul spordialal levinud

Kuivõrd suureks ohuks peate Eestis keelatud ainete ja meetodite kasutamist...

- Väga suur oht
- Pigem suur oht
- Pigem väike oht
- Üldse ei ole oht
- Ei oska öelda

üldiselt harrastusspordi mainele

oma spordiala mainele

üldiselt spordi mainele

üldiselt tippspordi mainele

Positiivne on, et anonüümset küsitlust usaldati, sest 3% vastajatest julges tunnistada, et neile on pakutud dopingut ning 1% vastanute julges üles tunnistada teadliku dopingutarvitamise viimase nelja aasta jooksul. Mõnda Eesti sportlast, kellele on pakutud dopingut, teab 16% sportlastest ja 23% tugipersonalist, sarnaste välismaal aset leidnud juhtumitega on kursis 12% sportlastest ja 15% tugipersonalist. Mõnda teist sportlast, kes on viimase nelja aasta jooksul teadlikult kasutanud keelatud ainet või meetodit oma sportliku soorituse parandamiseks, aga ei ole seni reeglite rikkumisega vahele jäänud, teab kokku 7% sihtrühmast.

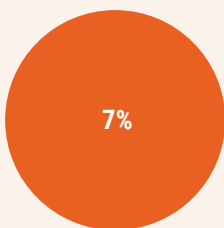
Kokkupuuted dopinguga

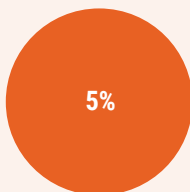
1% sportlastest tunnistab ise teadlikult dopingut kasutamist oma sportliku soorituse parandamiseks **viimase nelja aasta jooksul**

0,3% sportlastest tunnistab ise teadlikult dopingut kasutamist oma sportliku soorituse parandamiseks **rohkem kui neli aastat tagasi**

7% sportlastest ja tugipersonalist teab mõnda sportlast, kes on **viimase nelja aasta jooksul** teadlikult dopingut kasutanud, aga ei ole senini reeglite rikkumisega vahele jäänud

5% sportlastest ja tugipersonalist teab mõnda sportlast, kes on **rohkem kui neli aastat tagasi** teadlikult dopingut kasutanud, aga ei ole senini reeglite rikkumisega vahele jäänud

Spordialade võrdlusest hakkasid enim silma kulturismi ja fitnessi ning jõutõstmise ja tõstmise esindajad. Nende alade esindajate hulgas peetakse dopingut kasutamist kõige sagedamini teatud juhtudel õigustatuks; enim on saanud dopingupakkumisi, teatakse oluliselt sagedamini sportlasi, kellele on dopingut pakutud ja kes on dopingut kasutanud. Samas on vastavad spordialaliidud teinud tegelikult dopinguvastases võitluses võimaluste piires väga head tööd.

Kuhu edasi?

Spordialaselt niivõrd tundliku teema uurimise üheks eelduseks on uuringu läbiviija usaldusväärsus, mis toetab autentsete kogemuste ja arvamuste koondamist. Viimast kinnitavad ka kogutud uuringuandmed, mille tulemused ei ole üllatavad.

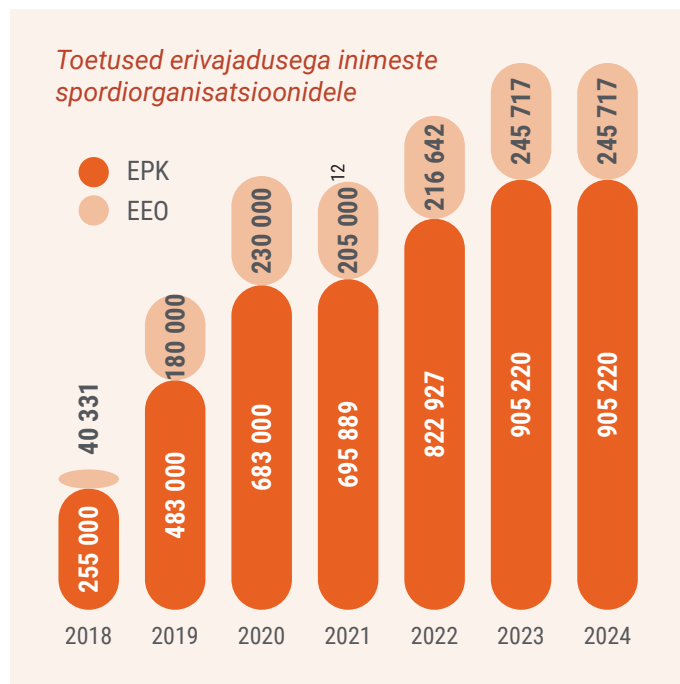
Kui sarnastes rahvusvahelistes uuringutes on dopingutarvitamise üles tunnistanud 1-2% vastanute, siis Eesti uuringu puhul oli see osakaal 1%. Eesti Antidopingut ja Spordieetika Sihtasutus on testimiste raames tuvastanud dopingutarvitamise 0,4% juhtudest, samas WADA testimisstatistika järgi on positiivseid proove keskmiselt 0,65%. Samuti näitas uuring, et senisest veelgi enam ja süsteemsemalt tuleb tegeleda koolitusega, mis võib nõuda ka täiendavaid vahendeid. Üks võimalus sihtrühmale koolituste tagamiseks on siduda koolitus spordialade võistluslitsentsidega. Tegeleda tuleb ka Eesti spordivaldkonna valmidusega teavitada dopinguga seotud juhtumitest, et kaitsta ausat sporti, spordi väärtusi ning kõige enam sportlaste tervist.

4. PUUETEGA INIMESTE KATUSORGANI- SATSIOONIDE TEGEVUSED

Foto: Gertrud Alatare / EPK

2018. aasta sügisel lepiti Vabariigi Valitsuses kokku, et erivajadustega inimeste spordikatusorganisatsioonid Eesti Paralümpiakomitee (edaspidi EPK) ja Eriolümpia Eesti Ühendus (edaspidi EEO) viiakse alates 2019. aastast Sotsiaalministeeriumi alluvusest Kultuuriministeeriumi alluvusse ning suurendatakse nende toetusi kahel järgmisel aastal 600 000 euro võrra. 2024. aastaks on kahe katusorganisatsiooni toetus tõusnud kokku 855 606 euro võrreldes 2018. aastaga. Muudatusi iseloomustab juuresolev graafik:

4.1. ÜLEVAADE EESTI PARALÜMPIAKOMITEE TEGEVUSEST

2018. aastal vastuvõetud EPK arengukava peaesmärgiks oli olla tugev ja nähtav parasporti organisatsioon Eestis ning tagada osalemine Tokyo 2020 ja Peking 2022 paraolümpiamängudel. Arengukavas sõnastati vajadus liikuda ülesehituselt Põhjamaade mudeli suunas - kaasata oma liikmeteks spordialaliidud ja klubid. Eesmärgiks on tegeleda erinevate spordialadega, olenemata inimese puude liigist. EPK tegevus lähtub järjepidevast püüdest ühendada parasport tavaspordiga ning eesmärk on muuta EPK puudepõhisest organisatsioonist spordialapõhiseks. EPK tegutseb areneva spordikatusorganisatsioonina ja eelnevatel aastakümnetel täielikult katmata tegevused on võetud töösse.

Kui kuni 2018. aastani oli EPK sisuliselt vaid Eesti delegatsiooni paraolümpiamängudele lähetav organisatsioon, siis lisaraha toel on organisatsioon muutunud järjest võimeka-

maks ja tänaseks ollakse lisaks veel para- ja puuetega inimeste sporti arendav ning parasportialast koolitustegevust, kaasamist, kommunikatsiooni ja turundust korraldav spordiorganisatsioon. Räägitakse kaasa spordialase seadusandluse arendamisel ning ollakse kaasatud aruteludesse Eesti spordipoliitika üle.

Alates 2019. aastast on EPK põhitegevused parasporti vallas:

- ettevalmistuse tagamine ja lähetamine paraolümpiamängudele ja Rahvusvahelise Paralümpiakomitee tippvõistlustele;
- võistlus- ja harrastusspordi ürituste toetamine;
- puudega inimeste kaasamine ja toetamine;
- rahvusvaheline koostöö;
- avalikkuse teavitamine ja harimine;
- treenerite ja õpetajate koolitamine;
- spordipoliitika ja seadusandluse kujundamine.

¹² EEO toetuse vähendamise põhjuseks 2021. aastal oli Eesti Vaimupuudega Inimeste Spordiliidu liikumine EPK alla

Täna sel päeval toimib koostöö mitmete spordialaliitudega, keda loodetakse järgnevatel aastatel näha astumas EPK liikmeskonda. Juba praegu on näha ühise töö tulemuslikkust rattasõidu, tennise, purjetamise ja jääkeegli alal. Tihedam ja otsesem side klubidega, kus parasportlased treenivad, annab võimaluse arvestada paremini nende vajadustega ning toetada klubide tegevust ja spordialade arendamist kohapeal. 2020. aastal liideti oma kalenderplaani Sportose spordisündmuste keskkonnaga. EPK initsiatiivil lisati Sportose infosüsteemi puuetega inimeste spordialad ja klassid. Võistluste korraldajad saavad nüüd paraspordi võistluste dokumentatsiooni hallata ühes kohas, seda jooksvalt täiendades või muutes. Eesmärk muutuda puudepõhisest organisatsioonist spordialapõhiseks jõuab aina lähemale. 2023. aastal ühines EPKga Eesti Pimedate Spordiliit. Astutud on samme Eesti Invaspordi Liidu ühendamiseks EPKga hiljemalt 2025. aastal.

2020. aasta septembris kaasajastas EPK oma põhikirja, mis viidi vastavusse Rahvusvahelise Paralümpiakomitee (IPC) nõuetega. Seejuures tagati juhatuses sportlaste ja puudeliikide esindajate hääl. EPK on aktiivselt kasutanud IPC poolt pakutavaid võimalusi ning taotlenud projektitoetusi ja kaasunud järjest enam sponsoreid. Aastast 2019 on EPK viinud kommunikatsioonitöö uuele tasemele.

Koostöös Tallinna Ülikooliga käivitati 2020. aastal tulevaste kehalise kasvatusõpetajate koolitus paraspordi alal. TLÜ õppekavasse lisandusid kolmanda kursuse üliõpilastele mõeldud paraspordiga seotud praktilised loengud kogu semestri vältel. 2023. aastast lisandusid Tartu Ülikooli õppekavasse paraspordialased praktilised loengud kehakultuuri teaduskonna III kursuse üliõpilastele. Loengute ja praktiliste tundide eesmärk on tutvustada tulevastele õpetajatele ja treeneritele paraspordi maailma seda ise järele proovides.

Paraspordi praktiline tund TLÜs.
Foto: EPK

Eesti jääkeeglikoondis Pekingi Paraolümpiamängudel 2022. Foto: EPK

COVID-19 pandeemia ajal valmistati koostöös TLÜ üliõpilastega ette IPC projekt üldhariduskoolidele, et anda õpetajatele koolitundides kasutatavaid praktilisi materjale ning võimalus osaleda oma kooliga paraolümpialiikumist ja -väärtuseid tutvustaval teekonnal eesmärgiga: ÕPI, KAASA, OSALE. Projekti materjale kasutatakse parasporialase teadlikkuse tõstmiseks kogu ühiskonnas. Tajutav on noortega töötavate spetsialistide huvi paraspori ja puudega inimeste liikumisharrastuse vastu, sest soovitakse selgitada õpilastele võrdse kohtlemise tähendust ning seda, et iga inimene ühiskonnas on väärtuslik ning ainulaadne.

Osalemine kehalise kasvatuses õpetajate suveseminaridel on õpetajaid, treenereid ja paraspori lähendanud. Spetsialistide kaasamine praktilistesse tegevustesse on andnud võimaluse näha liikumisharrastust puudega inimese vaatenurgast ning julgustanud ja innustanud leidma uusi lahendusi, mida oma töös kasutada, kui grupiga liitub puudega õpilane.

Viimase viie aasta jooksul on EPK korraldanud ja osalenud paljudel paraspori propageerivatel ja tutvustavatel üritustel. Igal aastal viiakse läbi parasporipäevi ja külastatakse üldhariduskooli, et tutvustada nii kogu Eesti avalikkusele kui ka konkreetselt puudega inimestele parasporialasid nii praktiliselt kui ka loengute vormis. Pakutakse võimalust parasporialasid proovida ja seeläbi sobivat harrastust leida. Paraspori tutvustamine üldhariduskoolides avardab noorte silmaringi ja arusaamist puuetega inimeste spordist, näitab kaasamisvõimalusi ja julgustab kutsuma puudega inimesi teistega koos sportima. Lisaks tõstab EPK paraspori esile ka EOK korraldataval olümpiapäevadel.

Aktiivselt tutvustati paraspori ja -sportlasi liikumisaasta üritustel. EPK on kaasatud ka spordi ligipääsetavuse parendamisse, et puudega inimestel oleks võimalik nii sporti harrastada kui ka spordiüritustel kaasalajatena osaleda. EPK toetab puudega inimestele mõeldud harrastussporiürituste

läbiviimist erinevatel spordialadel. Koostööd tehakse nii n-ö rahvaspordiürituste kui ka liikumisharrastusega seotud ürituste korraldajatega, et nõustada ja toetada puuetega inimeste kaasamist EPK üritustele.

COVID-19 pandeemia tõttu olid aastad 2021-2022 töömahukad, sest vähem kui ühe aasta jooksul toimusid Tokyo 2020 paraolümpiamängud, Pekingi 2022 taliparaolümpiamängud ning kurtide olümpiamängud.

EPK seisab selle eest, et tipp-parasportlased saaksid kaasatud Team Estoniasse ja et neil oleksid võrdsed võimalused paraolümpiamängudeks ettevalmistustega seotud tegevuses. Samuti soovib EPK, et treenerite palgatoetuse arvestamisel võetaks puudega sportlaste treeninggruppi kuulumisel arvesse suuremat koefitsienti, sest puudega sportlane vajab treenerite põhjalikumat lähenemist. Väiksemal määral toetab ja ai-

tab EPK tiitlivõistlustel osalemisel ka mitte-parasportlase inimesi ehk teisi erivajadustega spordiharrastajaid, näiteks Downi sündroomiga ja kuulmispuudega sportlasi. Igal aastal premeerib EPK tiitlivõistluste medalivõitjaid, selgitab välja ja premeerib aasta parasportlasi ning toetab stipendiumisüsteemiga para- ja kurtide olümpiamängude kandidaate nende ettevalmistustegevuses.

31.12.2023. aasta seisuga töötavad EPK sekretariaadis 6 inimest. Algsest 5 liikmest on EPK liikmete arv tõusnud tänaseks 13 liikmeni – need on 7 spordiliitu ja 6 puuetega inimeste spordiga tegelevat spordiklubi. Lähiajal on liitumas veel 2-3 spordiliitu.

4.2. ÜLEVAADE ERIOLÜMPIA EESTI ÜHENDUSE TEGEVUSEST

Eriolümpia Eesti Ühendus (edaspidi EEO) on ülemaailmse organisatsiooni Special Olympics International (edaspidi SOI) liige ning järgib sellest tulenevalt oma tegevuses globaalse eriolümpia põhimõtteid ja reeglistikku. Eriolümpia missioon on ühine kogu maailmas - pakkuda intellektipuudega lastele ja täiskasvanutele aastaringset jõukohast treening- ja võistlusvõimalust, mis annab neile osalusrõõmu ja eduelamuse ning arendab sotsiaalset suhtlemisoskust. Eriolümpia kaudu avastavad sportlased endas uusi võimeid ning nende maailm on avatud uutele kogemustele ja võimalustele. Kogetakse hakkamasaamist ja tunnustust ning lõimumist ühiskonda spordi abil. EEO kuulub omakorda Special Olympics Europe/Eurasia (edaspidi SOEE) regiooni, alludes Euroopas asuvatele peakontoritele.

EEO'sse kuulub 18 erinevat liikmesasutust, 23 eraisikust liiget ja 31 koolidest toetajaliiget. EEO on Eesti Puuetega Inimeste Koja toetajaliige ja Eesti Olümpiakomitee liige. EEO tegevustes osalevate sportlaste arv on aastate lõikes pisut erinev, kõikides vahemikus 1300-1500, kuid korduvaid osaluskordi on alati üle 2000.

EEO haldusalas oli aastatel 2019-2021 ka Eesti Vaimupuuetega Inimeste Spordiliit (EVPISL). Kuna EVPISL'i ja Eriolümpia kontseptsioonid olid erinevad, siis leiti, et EVPISL sobib ka rahastuse poolest siiski pigem EPK alluvusse, sest neil kahel on kokkupuutepunkte oluliselt rohkem.

Oma strateegias lähtub EEO SOI nõuetest. Praegune strateegia on koostatud aastateks 2020-2025.

Eesmärgid:

- treeningute järjepidevuse propageerimine,
- võistlus- ja liikumisvõimaluste loomine võimalikult paljudele erinevatele sihtgruppidele,
- tegevuste kvaliteedi tõus,
- ühendava spordiga seotud tegevused,
- treenerite koolitusprogrammide väljatöötamine,
- osalemine rahvusvahelistel võistlustel ja seminaridel.

EEO on oma programmi lisanud ka uued spordialad: räätsajooks, maanteerattasõit, mäesuusatamine, tantsusport jm. Spordiala arendamise eesmärgil toetas EEO oma liikmetele räätsade muretsemist, sest Eestis puudub vastavate räätsade maaletooja. Samuti telliti ühiselt bocce-pallid, sest sarnaselt eelmainitud spordialale pole ka selle ala jaoks Eestis võimalik vahendeid hankida. Viimaste aastate jooksul on EEO teinud koostööd erinevate alaliitudega. Kõige paremini on arenenud koostöö Eesti Jalgpalli Liiduga. Koostööleping on sõlmitud ka Eesti Korvpalliliiduga.

Tegevustoetuse suurenemine on võimaldanud EEO'l mitmekesistada oluliselt oma tegevusi ning pakkuda võistluste, ürituste ja treeningute korraldamisel paremat kvaliteeti. Rohkem on ka võimalusi lisaprojektidega tegelemiseks. Osaletud on mitmes Erasmus+ projektis.

2019. aastal algatati liikumisaktiivsuse suurendamiseks kõnni- ja matkasari „Kõnnime koos!“ Samal aastal hakkas EEO andma välja digitaalset kuukirja. 2020. aastal töötas EEO oma sportlaste jaoks välja ja lasi trükki

da jõukohase treeningpäeviku, et suurenda selle kaudu iseseisvat liikumisharjumust ja suunata inimesi regulaarselt liikuma.

Nende aastate jooksul on EEO'l olnud võimalus toetada erinevate treeninggruppide käimalükkamist ning ta on toetanud rahvusvaheliste võistluste ettevalmistamist ja nendel osalemist. EEO tunnustab organisatsiooni tegevusse panustamisel silmapaistvat tööd teinud inimesi kuld-, hõbe- ja pronksmärgiga. Tavapäraseks on saanud sellised treeninglaagrid, spordi- ja liikumistaagrid ning välisvõistluste ettevalmistuslaagrid, mida varem ei olnud võimalik korraldada. Korraldatakse seminare oma treeneritele, õpetajatele ja juhendajatele ning osaletakse aktiivselt ka välisseminaridel ja -konverentsidel.

2019. aastal toimunud Eriolümpia suvistel maailmamängudel Araabia Ühendemiraalides esindati Eestit kõigi aegade suurima delegatsiooniga - 40 sportlast ja kokku 59 delegatsiooniliiget. Koju naasti 29 medaliga.

Kui maailm COVID-19 pandeemia tõttu lukku läks, tühistati kõik vabariiklikud võistlused, kuid nende asemel korraldati mitu virtuaalset väljakutset. Isoleeritus aga mõjus EEO sportlastele halvasti, sest nad ei olnud valmis iseseisvateks treeninguteks. Intellektipuudega sportlane vajab juhendamist ja suunamist ning tal puudub võimekus treeninguid iseseisvalt kavandada ja läbi viia. Probleemiks said ülekaalulisus ja toimetulek vaimse olukorraga.

Sportlaste valik Eriolümpia maailmamängudele erineb tavapärasest ja ka siin tuleb järgida SOI reeglistikku. Eriolümpia võistluste korraldamisel järgitakse ainulaadset süsteemi maailmas – see on divisioneerimine. Ideaalis eeldab selline süsteem eelvõistlusi. Lisaks suusavõistlustele on EEO saanud tänu suurenenud toetusele korraldada nüüd kahepäevaseid võistluseid ka kergejõustikus ja saalihokis.

2022. aasta korraldas EEO Euroopa jalgpalliturniiri Viljandis ja 2023. aastal Euroopa murdmaasuusatamise võistlused Otepääl. Samal aastal korraldas EEO lisaprojektide abil ka rahvusvahelise noorteliidrite seminari. Eriolümpia noorteliidrite programmi on arendatud just viimastel aastatel, sest on olnud võimalik lähetada noori üleilmsetele noorte tippkohtumistele 2020. aastal Rootsis ja 2022. aastal Berliinis.

Juba üle seitsme aasta on EEO teinud koostööd Tartu Ülikooliga ja koolitanud ühiselt eripedagoogika osakonna tudengeid. Aastal 2023 alustati ka sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi üliõpilaste koolitamist. Seoses erinevate projektidega on EEO teinud koostööd ka Tartu Tervishoiu Kõrgkooliga, alates 2019. aastast Terve Sportlase programmi läbiviimisel ja arendamisel.

EEO peab oluliseks oma tegevuse kajastamist sotsiaalmeedias. Koostöös ERR'iga valmis EEO sportlastest film „Nii vähe on õnneks vaja“. See tutvustas EEO tegevust väga hästi. EEO patroon Hannes Hermaküla kajastab EEO tegemisi võimalusel teleekraanilgi.

Viimastel aastatel on üha enam tõusnud tähelepanu keskmesse sporditurvalisuse teema, mis on jõudsalt väljendunud ka EEO tegevustes. Prioriteet on teadlikkuse tõstmine väljatöötatud materjalide abil ja koolituste korraldamine. Ettevaatusabinõuna kasutatakse tegevustesse kaasatud inimestele taustakontrolli tegemist.

Kui EEO rahastus oleks suurem, saaks pakuda intellektipuudega inimestele rohkem liikumis- ja treeningvõimalusi. Eesmärk on teha rohkem koostööd kohalike omavalitsustega ja leida üles kooli lõpetanud sportlased, kaasata rohkem tugikeskusi, töötada välja Eriolümpia treenerite koolitusprogramm jpm. EEO toetab Tartu Maarja kooli, Tartu Maarja Tugikeskuse ja Tartu linna koostöös loodavat Spordi ja Teraapiamaja. Tartu Maarja Kogukonnakeskuse loomine oleks

Eesti ühiskonna arengus suur samm, mis näitab, et ühiskonna kõigile gruppidele on loodud arenguks võrdsed võimalused.

EEO pikaajaline kogemus toob selgelt välja, et intellektipuudega inimestel on väga raske sulanduda spordiklubide treeningutesse, samuti puuduvad klubitreeneritel vajalikud oskused selliste inimeste treenimiseks. Intellektipuudega inimesed on väga erineva füüsilise võimekusega ning vajavad individuaalset lähenemist ja erinevaid võimalusi oma võimekuse arendamiseks. Keskkond, milles neid treenitakse, peab olema turvaline nii vaimselt kui ka füüsiliselt. Nagu Eriolümpia filosoofia välja toob, on sport intellektipuudega inimesele üheks oluliseks väljundiks, mille abil saab ta olla ühiskonnas tunnustatud, aga ka näidata laiemalt oma suutlikkust. Praegu on väga hästi näha, kui võrd oluline on see kõigile vanusegruppidele. EEO alustab tööd juba lasteaiaaeglaste erivajadustega lastega, et kindlustada vun-

dament nende motoorse võimekuse jaoks. EEO usub, et intellektipuudega inimeste kaasamine sportlikesse tegevustesse on väga vajalik ka ühiskonna parema toimimise seisukohalt. Seeläbi on puudega inimesed tervemad, sotsiaalsemad ja toimekamad ning väheneb muude riskide esinemise võimalus.

Võrreldes varasema ajaga, mil EEO oli Sotsiaalministeeriumi haldusalas, on nüüd saadud palgata täiskohaga töötajad. Enne 2019. aastat tehti ära märkimisväärne töö pelgalt vabatahtlikkuse ja ennastsalgava entusiasmi najal. Tegevustoetus ei võimaldanud palgata tasustatud töötajat. Alates 2019. aastast on tööl kaks täiskohaga töötajat ja 2023. aastal lisandus poole kohaga assistent.

Eriolümpia Eesti Ühenduse juhatus ja töötajad (jaanuar, 2024). Puudub üks juhatuse liige.

5. VAADE TULEVIKKU

Foto: SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus

Valdav osa elanikest liigub ja spordib

2023. aasta oli liikumisaasta. See on üks paljudest sammudest Eestis liikumispöörde läbiviimiseks, eestlaste liikumisharjumustes otsustava muudatuse tegemiseks ja regulaarselt liikuvate inimeste osakaalu suurendamiseks ühiskonnas vähemalt kahe kolmandikuni. Seda ei ole võimalik teha ühe aasta või ühekordse kampaaniaga. Sel põhjusel olid ka liikumisaastal tähelepanu keskpunktis tegevused ja algatused, mis oleksid jätkusuutlikud ka järgnevaid aastaid silmas pidades.

Selleks et jätkata liikumispöörde elluviimist ja koordineerida keskselt paremini spordi- valdkonnas tegutsevate organisatsioonide tegevust, loodi 2022. aasta oktoobris Sihtasutus Liikumisharrastuse kompetentsikeskus. Järgmistel aastatel on kompetentsikeskuse ülesanne koostööpartnerite jaoks toimiva koostööformaadi väljatöötamine ja liikumisharrastuse valdkonnas tegutsevate organisatsioonide töö tõhustamine. Asutuse visioon on jõuda aastaks 2035 nii kaugele, et Eestist on saanud erinevate osaliste koostöö tulemusel Euroopa liikuvaim rahvas.

Samuti oli olulisel kohal üle-eestilise koostöövõrgustiku loomine, mille toel oleksid liikumisaasta algatused järjepidevad edaspidigi. Sel eesmärgil rakendas Kultuuriministerium ellu ka muudatused strateegiliste partnerite valikul ja rahastamises liikumisharrastuse valdkonnas. Mida enam suudame jõuda rohujuure tasandi ja kogukondadeni, seda edukamad oleme strateegiliste eesmärkide saavutamisel. Seetõttu on oluline, et maakondlikud spordiliidud oleksid tulevikus tugevad ja järjest suutlikumad partnerid nii piirkonna spordiklubidele, kohalikele omavalitsustele kui ka erinevatele üleriigilistele liikumisharrastusega ja terviseedendusega seotud institutsioonidele.

Kultuuriministeriumi, Sotsiaalministeriumi, Haridus- ja Teadusministeriumi, Liikumisharrastuse kompetentsikeskuse,

Tervise Arengu Instituudi, Tervisekassa, õppeasutuste, kohalike omavalitsuste ja teiste partnerite koostöös 2023. aastal valminud kümnest erinevast plokist koosnev liikumisaktiivsuse tegevuskava on hetkel ametnike tasandil töödokument. Selle tegevuskavaga on astunud suur samm edasi valdkondadeülese koostöö edendamises. Lähiaastateks seatud eesmärgid ja kirjapandud tegevused ei ole aga kivisse raiutud – tegemist on praktilise dokumendiga, mis täieneb pidevalt, ka järgmistel aastatel. Näiteks Transpordiameti eestvedamisel on koostamisel rattastrateegia, millel võib olla tegevuskavaga ühiseid pidepunkte ja tegevusi.

Liikumisharrastuse edendamise seisukohalt on oluline jätkata selliste projektidega nagu Liikuma Kutsuv Kool ja Sport Koolis. 2023. aasta sügisel tegutses Eestis kokku juba 209 Liikuma Kutsuvat Kooli. Kui varasematel aastatel toimus projekti rahastamine projektipõhiselt Norra Finantsmehhanismi abil, siis alates 2024. aastast rahastatakse seda projekti Haridus- ja Teadusministeriumi eelarvest. 2024. aastal on üheks oluliseks keskpunktiks selliste liikuma kutsuvate lahenduste otsimine ja katsetamine, mis toimivad gümnaasiumiastmes.

Projekti Sport Kooli katsetatakse käesoleval õppeaastal juba kolmandat aastat vähemalt ühes koolis igas maakonnas. Selle projekti laiendamine vajab lisavahendeid järgmistel aastatel riigieelarvetest. Samuti tuleb erinevate poolte abil leppida järgnevatel aastatel kokku, kuidas kujundada projektid Liikuma Kutsuv Kool ja Sport Koolis koos liikumisõpetuse õppekavaga üheks arusaadavaks tervikuks nii koolidele, lastele kui ka lastevanematele.

Eesti elanikele kvaliteetsete ja ohutute tasuta liikumisvõimaluste tagamiseks jätkab Kultuuriministerium aastateks 2023-2026 koostatud regionaalsete tervisespordikeskuste programmi elluviimist. 2023. aasta riigieelarves oli tervisespordikeskuste juur-

de olme- ja teenindushoonete rajamiseks ette nähtud ühekordselt 3 miljonit eurot. Taotlusvoor oli edukas ning sooviavaldusi esitati rohkem kui oli jagatavaid vahendeid. Projektiga jätkamine eeldab lisavahendite olemasolu järgmistel aastatel.

Sotsiaalministeerium on muutmas rahvatervishoiu seadust, millega uuendatakse lasteasutuste tervisekaitsenõuded. Tervisekaitsenõuete uuendamisel kavatakse silmas pidada, et need edendaks laste tervist ja aitaks kaasa ohutule liikumisele lasteasutuses. Lisaks tervisekaitsenõuetele uuendatakse rahvatervishoiu seaduse eelnõu ja selle rakendusaktidega ka toitlustust lasteasutustes. Samal ajal töötatakse välja toitumise ja liikumisega seotud rohelist raamatut, mis seab raamid pikaajalise tervikliku tõenduspõhise poliitika kujundamiseks.

Tervise Arengu Instituut jätkab 2024. aastal laste- ja inimeseõpetuse õpetajatele suunatud koolituste läbiviimist ja liikumissoovituste uuendamist, aga ka Seikluste Laeka, 3-7-aastaste laste tervislike toitumis- ja liikumisharjumuste kujundamisele suunatud sekkumise, katsetamist ja mõjuanalüüsi. Maakondade rahvatervishoiualase võimekuse arendamiseks ja toetamiseks alustatakse haridusasutuste tervisedendajate võrgustiku moodustamist. Järgmise kolme aasta

eesmärk on luua üha rohkemates haridusasutustes kindel meeskond, kes vastutab terviseedenduse eest, rakendab ennetuse teadusnõukogu poolt tõendatuse tasemel olevaks hinnatud programme ning juhendab oma ennetus- ja edendustegevustes välja-töötatud pikaajalisest plaanist.

Tartu Ülikooli Liikumislabor ja Tervise Arengu Instituut toetavad ühiselt värskeid maakonna haridusasutuste terviseedenduse spetsialiste, et aidata neil paremini mõtestada liikumist ning leida koos viise, kuidas jõustada koole piirkondlikult laste- ja noorte liikumisaktiivsuse toetamisel.

2024. aasta septembrist rakendub koolides uus liikumisõpetuse ainekava. Liikumisõpetuse põhieesmärk on kujundada positiivset hoiakut liikumise suhtes ning edendada liikumisharjumust ja oskust tegeleda tervisliku liikumisega elukestvalt. Selleks on oluline kujundada välja enastjuhtiv inimene, kellel tekiksid seosed koolis õpitu ja selle kasutamisevõimaluste vahel vabal ajal. Üldhariduskoolides uuritakse liikumisõpetuse ainekava rakendamist, et hinnata uuendatud ainekava võimalusi ja piiranguid.

Liikumisharrastuse valdkonnas ootab elluviimist veel üks spordi rahastamise reformi oluline osa, mis vähendab nii avaliku sektori

Liikumisõpetajate suvekool LIISU 2023.

bürokraatiat kui ka spordiorganisatsioonide töökoormust. See on Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali ümberkujundamine peamiselt liikumisharrastust toetavaks avaliku sektori kanaliks. Reformi elluviimiseks on vaja täiendavaid vahendeid riigieelarvest. Selle tulemusel suureneksid oluliselt Eesti Kultuurkapitali võimalused toetada liikumisharrastust ja regionaalseid projekte, sest praegu läheb sihtkapitali spordi jaoks ette nähtud vahenditest 1,2 miljonit eurot saavutusspordi edendamiseks.

Liikumine ja sport kui tugeva organisatsiooniga tähtis majandusharu ning tööandja

Treenerite roll ühiskonnas, kus kõneldakse järjest enam füüsilisest ja vaimsest tervisest, on väga oluline. Lisaks sellele, et nende tööst sõltub Eesti tulemuslikkus saavutusspordis, on treeneritel suurem mõju just laste ja noorte tervisekäitumisele ning hoiakute, väärtuste ja erinevate oskuste kujundamisele. Mõju ulatust peegeldab asjaolu, et regulaarselt treenib rohkem kui pool kõigist lastest ja noortest. Pädevate treenerite olemasolu ja nende süsteemne juurdekasv ulatuslikus spordialade ja liikumisharrastuse vormide valikus, aga ka tegutsevate treenerite teadmiste ja oskuste elukestev täiendamine, on peamised eeldused elanike, eelkõige laste ja noorte spordi- ja liikumisharrastuse kasvatamisel.

31.12.2023. aasta seisuga oli Eestis 4200 kutsetunnistusega treenerit. Kui soovime tõsta regulaarselt liikumisega tegelevate inimeste osakaalu, on meil vaja järjest enam uusi treenereid. Inimese motiveerimiseks langetama valikut treeneritöö kasuks tuleb lähiaastatel koostöös Spordikoolituse- ja Teabe SA ning spordialaliitudega kaasajastada kutseandmise süsteemi ja põhimõtteid ning tagada treeneritele väärikas töötasu.

2023. aastal analüüsis Kultuuriministeerium treeneritele kutse andmise ja uuendamise süsteemi. Läbiviidud analüüsi tulemusel

selgus, et täiend- ja tasemekoolituse valdkonnas on mitmeid võimalusi koolituste tõhustamiseks, innovaatiliste lahenduste rakendamiseks ja spordialade ülese koostöö soodustamiseks. Süsteemsema lähenemise korral saaksid sarnased spordialad korraldada ühiseid koolitusi ning seeläbi tõsta koolituste kvaliteeti, aga ka hoida kokku vahendeid. VÕTA-süsteemi efektiivsemaks rakendamiseks saaks kaasata eksperte, kes aitaksid süsteemi senisest paremini kasutada ka spordivaldkonnas. Üheks lahenduseks kutsesaamise protsessi inimeste jaoks mugavamaks ja lihtsamaks muutmisel oleks keskse veebipõhise koolitusplatvormi loomine.

Alates 2015. aastast on olnud Kultuuriministeeriumi eesmärk treeneritele väärilise tasu tagamine, mis ühtlasi motiveeriks neid kutsetaset omandama ja tõstma. Selleks rakendatud riikliku palgatoetuse süsteem on olnud edukas ja tõhusalt töösuhteid korrastav, kuid toetatavate treenerite järjepideva kasvu tingimustes on meetme täiendav rahastus olnud ebapiisav. 2023. aastal kasvas meetme maht 4,5 miljoni euro võrra. See võimaldas tõsta noortega tegelevate treenerite töötasu alammäära 1020 eurolt 1400 eurole ehk 37%. Siiski ei olnud võimalik kasvatada meetme mahtu 2024. aastal riigieelarve piiratud võimaluste tõttu. Töö selles valdkonnas peab jätkuma ning Kultuuriministeeriumi prioriteet riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel on endiselt, et treenerite tasu jõuaks sarnaselt õpetajatele Eesti keskmise palga tasemeni.

Liikumine ja sport kui vaimsuse, sidususe ja positiivsete väärtushinnangute kandja

2024. aastal jätkab Kultuuriministeerium praegu kehtiva spordiseaduse muutmist. Koostöös spordiorganisatsioonidega analüüsitakse vajadusi ja võimalusi muuta spordivõistluste korraldamise nõudeid, sest praegused spordivõistluste korraldamise eeskirjad on vastu võetud 2006. aastal ning

viimase 15 aasta jooksul on spordivõistluste korraldamine nii Eestis kui ka maailmas oluliselt muutunud. Lisaks eeltoodule on teisigi teemasid, mida spordiseaduse muudatusvajaduste väljaselgitamisel ühiselt arutada, näiteks spordiklubidele (sarnaselt spordikoolidega) tulumaksutagastuse võimaluse loomine või vabatahtliku spordikohtuniku hüvitise suuruse muutmine.

Sport on üks konkurentsitihedamaid valdkondi maailmas. Spordi usaldusväarsuse ja ettearvamatusse säilitamiseks on järgmistelgi aastatel vaja tegeleda tõhusalt selliste probleemide ennetamisega, mis puudutavad dopingut kasutamist, spordivõistlustega manipuleerimist, väärkohtlemist või muid spordieetikat ohustavaid tegevusi. Sellel otstarbel on Eesti Olümpiakomitee loonud Eesti Antidopingut ja Spordieetika Sihtasutuse. Riigi ja spordivaldkonna koostöös tuleb suurendada sihtasutuse võimekust ja volitusi spordi aususe, usaldusväarsuse ja ettearvamatusse tagamiseks (sealhulgas spordieetika rikkumiste tuvastamiseks ja sanktsioneerimiseks). Järgnevatel aastatel jätkatakse sportlastele ja teistele spordis tegelevatele isikutele suunatud koolitusprogrammide ja juhendmaterjalide arendamist. 2024. aastal on plaanis ka spordiüleste eetikareeglite koostamine ja rakendamine.

Väärtushinnangute puhul ei saa jätta tähelepanuta Ukraina sõda ja selle mõju. Eesti seisukoht on selge ja kindel – agressorriikide Venemaa ja Valgevene sportlaste osalemine rahvusvahelisel spordiareenil ei ole eetilise. Paljud Eesti spordiorganisatsioonid ja inimesed on seisnud tänuvärselt nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt Venemaale sanktsioonide kehtestamise eest ning toetanud Ukrainat ja Ukraina sportlasi. Kultuuriministerium on sedalaadi spordivaldkonna algatused kokku kogunud ning avaldanud need ministeriumi kodulehel¹³. Jätkuvalt on oluline toetada Ukrainat ja ukrainlasi nii sõnades kui ka tegudes.

Eesti on rahvusvahelisel tasemel tulemuslikult ja väärilt esindatud

Oluline osa tippspordist on Eesti Olümpiakomitee 2019. aastal käivitatud programm Team Estonia. 2023. aastal tõusis riigi toetus sellele programmile 0,5 miljoni euro võrra. Samas on tippspordi rahastamist mõjutanud viimasel kahel aastal negatiivselt hasartmängumaksuseaduse muudatus, mis lahutas tippspordi rahastamise hasartmängumaksu laekumisest. Selle tulemusel jäi Eesti tippspordil kahe aasta (2022-2023) vältel saamata ligikaudu 4,6 miljonit eurot. Võttes arvesse, et 2024. aastal on Kultuuriministeriumi tippspordi suunatav kogurahastus 7,7 miljonit eurot, siis kahe aasta jooksul saamata jäänud 4,6 miljonit eurot on tippspordi kontekstis väga suur summa ja pärsib oluliselt Eesti spordi arengut. Kui lisada siia juurde fakt, et viimase kahe aasta jooksul on raha kaotanud oma väärtusest umbes 20%, siis ei ole Eesti tippspordil olnud kerge hoida senist taset, veel vähem astuda sammu edasi.

Avalikkus seevastu pole oma ootusi tippspordlaste suhtes sugugi samavõrra vähendanud, seega on tippspordlased suure pingel all, et täita ootusi üha tihedamas konkurentsisis ja vähemate vahenditega. Selleks et Eesti sportlased saaksid jätkuvalt võistelda ülemaailmses konkurentsisis kõrgete kohtade nimel ja pakkuda Eesti elanikele positiivset emotsiooni ja ühtekuuluvustunnet, oleks vaja järgnevatel aastatel suurendada järk-järgult toetusi Team Estoniale.

Eestis toimub igal aastal mitusada rahvusvahelist spordivõistlust. Kuna viimasel kümnendil on Eesti spordiorganisatsioonid näidanud end väga heade korraldajatena, samuti on riik koos kohalike omavalitsustega rajanud rahvusvaheliste kõrge sportliku tasemega võistluste korraldamiseks vajaliku taristu ja Eesti sportlased on olnud rahvusvaheliselt

13 <https://kul.ee/kuidas-toetame-ukrainat>

edukad, saavad Eesti spordiorganisatsioonid üha rohkem kõrge sportliku tasemega ja populaarsete spordialade rahvusvaheliste võistluste korraldamisõigusi. Alates 2024. aastast on Kultuuriministeeriumil kolm erinevat meetet rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamiseks, kogumahu rohkem kui 6 miljonit eurot. Rahvusvaheliste võistluste korraldamise toetamine aitab kaasa mitmete riiklike eesmärkide saavutamisele nii spordi-, turismi-, majanduse- kui ka regionaalpoliitika valdkonnas. Seega on oluline jätkata rahvusvaheliste spordivõistluste korraldamise toetamist.

Erinevalt riiklikult tähtsatest kultuuriobjektidest puudub praegu pikaajaline rahastamissüsteem riiklikult tähtsate spordiobjektide rajamiseks ja renoveerimiseks. Kui näiteks 2021. aastal oli Kultuuriministeeriumi eelarves spordiobjektide investeringuteks ette nähtud 17 miljonit eurot, siis 2024. aasta eelarves on selleks 2,6 miljonit. Enne Covid-19 pandeemiat kaardistas Eesti Olümpiakomitee koos kohalike omavalitsustega spordiobjektide ehitamise ja renoveerimise vajadust ning riiklikult tähtsate spordiobjektide rajamise maksumus on tänaste ehitushindade juures umbes 200 miljonit eurot. Riigikogu poolt seatud spordivaldkonna strateegiliste eesmärkide täitmiseks, st tuua Eestisse välisraha, elavdada seeläbi majandust ning vältida seda, et rahvast ühendavad spordi- ja kultuurisündmused Eestist mööda lähevad, on vajalik sporditaristu arendamine praegusest suuremas mahus.

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2023-2027, punkt 8.2.5. on öeldud: „Töötame välja riiklikult tähtsate spordiobjektide rahastamise põhimõtted, võttes arvesse regionaalset tasakaalustatust, ning otsime neile rahastust.“ Kultuuriministeeriumil on kavas esitada sporditaristu rahastamisega seotud ettepanekud Vabariigi Valitsusele selle aasta esimeses pooles.

Suurvõistluste korraldamiseks vajavad spordiorganisatsioonid kaasaegsetele nõue-

tele vastavat taristut. Kui esmapilgul tundub, et mõnest suurest spordiobjektist saab kasu vaid väike sihtgrupp inimesi, siis tegelikult on spordiobjektide rajamise mõju oluliselt laiem. Ajalugu on korduvalt tõestanud, et medalid ja suured spordi- ja kultuurisündmused ühendavad Eesti ühiskonda, spordisangarite medalid on justkui kõigi medalid. Seetõttu tuleb panustada spordiobjektidesse, et ka tulevikus toimuks Eestis rahvusvahelisi suurvõistlusi ja Eestist sirguks sporditähti.

Suured spordiobjektid võivad olla ka suurte kultuuriürituste korraldamise paigad. Kuna sügis- ja talvekuudel ei ole võimalik Eestis suuri vabaõhukontserte korraldada, lähevad paljud suured üritused meist mööda naaberriikidesse. Praeguse mahutavuse juures ei võimalda kontserdisaalid tuua Eestisse maailmatasemel staare. Ka olemasolevad suuremad spordihallid ei mahuta piisavalt inimesi või on nad ehitatud viisil, mis ei võimalda tänapäeva rahvusvahelistele artistidele sobiva kontserdipaiga ülesseadmist. Suured spordiobjektid aitaksid sellist olukorda vältida.

Rahvusvaheliste kultuuri- ja spordisündmuste korraldamise toetusmeede on tõestanud, et selliste ürituste Eestisse toomine toob riigile rohkem raha kui riik nende korraldamiseks panustab. Kui 2023. aastal toetas riik antud meetme abil kümnet spordiüritust kokku 2,4 miljoni euroga, siis maksutuluna tõi see riigile tagasi kuni 4 miljonit eurot. Näiteks ainuüksi korvpalli Euroopa meistri-võistluste toimumisel Eestis külastaks Eestit FIBA (Rahvusvaheline Korvpalliliit) hinnangul u 50 000 välismaalast ja riigi saadav tulu oleks u 7 miljonit eurot.

Seega on sporditaristusse panustamine investering, mis lisaks otsesele majanduslikule tulule toob kaudset tulu, mis avaldub nii rahvatervise paranemises, Eesti paremas nähtavuses maailmas kui ka rahva ühtsustunde suurenemises, kui üheskoos hinge kinni pidades järjekordse olümpiasangari medaliteekonnale kaasa elame.

